

Måndagen den 13 Mars 1871.

Kl. 6 e. m.

§ 1.

Föredros men blefvo för andra gången bordlagda Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 2, Stats-Utskottets utlåtande N:ris 17 och 18 samt 23—29 och Banko-Utskottets memorial N:o 9.

Kammaren beslöt, på proposition af Herr Talmannen, att Stats-Utskottets nu för andra gången bordlagda utlåtanden N:ris 17 och 18, hvilka angingo regleringen af utgifterna under Riksstatens åttonde och nionde hufvudtitlar, skulle företagas till slutligt afgörande främst af de i nästa sammanträde till behandling förekommande ärenden.

§ 2.

Föredros Konstitutions-Utskottets memorial N:o 1, angående fullbordad granskning af de i Stats-Rådet förda protokoll.

Lades till handlingarne.

§ 3.

Vid föredragning af Konstitutions-Utskottets memorial N:o 2, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga proposition om ändring i 72 § Regeringsformen, dels ock enskild motion i samma ämne, uppstod öfverläggning, och yttrade i afseende å *punkten 1*, sedan samma punkt blifvit uppläst:

Herr Jöns Rundbäck: Innan vi nu återigen begynna striden i denna fråga, vill jag hos Herr Talmannen vördsamt hemställa, huruvida diskussionen icke måtte få omfatta begge momenten af förevarande betänkande.

I anledning af detta yrkande hemställde Herr Talmannen, huruvida Kammaren medgäfv, att äfven andra punkten finge föredragas. Då denna hemställan bifölls, föredros nu *andra punkten*, hvarefter ordet ånyo lemnades till

Herr Jöns Rundbäck, hvilken anförde vidare: Som Herrarne nogsamnt känna, har denna fråga under en lång följd af riksdagar varit ett Erisäpple, som vållat split och tvedrägt. Man hade önskat och trott,

att striden om detta ämne nu skulle vara slutad, men att döma efter de förslag, som nu framlagts, tyckes den vilja uppflymma på nytt. Denna strid började redan år 1830, och är således årsbarn med de enskilda bankerna. När den skall taga slut torde vara svårt att förutsäga, men antagligen kommer detta icke att inträffa, förrän antingen Riksbanken är krossad eller de enskilda bankerna afväpnas. Striden, hvilken föres mellan anhängare och vänner till å ena sidan Riksbanken och å andra sidan privatbankerna, har hittills förts med jemngoda krafter å hvardera lägret, ända tills den nu fått ett nytt uppslag derigenom, att regeringen lagt hela tyngden af sitt ord i vågskålen till den ena partens fördel. Jag glädde mig, när jag förnan, att regeringen ämnade att i frågan framlägga ett förslag, ty jag trodde, att regeringen med sin oväld och från sin höga ståndpunkt skulle bäst vara i stånd att opartiskt bedöma ärendet. Denna min förhoppning blef dock gäckad, ty regeringen har endast begagnat sitt Alexanders-svärd för att afhugga den Gordiska knuten; och att på detta sätt regiera en fråga är visserligen lätt, men om lösningen derigenom blifver den rätta och bästa kan finnas anledning betvifla. Visserligen har en beundrare af detta sätt att gå till väga sagt, att den redaktion af ifrågavarande paragraf, som regeringen föreslagit, i afseende å tankar och språkrikhet har företrädre framför förut i detta ämne afgifna förslag. Ja! till den grad många tankar och vackra ord innehåller regeringens förslag, att regeringen helt enkelt utstrukit hvart enda ett af de omtvistade stadgandena i nämnda paragraf. Detta regeringens beteende i förevarande fall påminner i viss mån om Salomos dom, att stycka det omtvistade barnet för att se, hvilken dess moder vore, och hoppas jag, att om Riksdagen, i händelse af bifall till min motion, ber. att barnet, d. v. s. ifrågavarande paragraf, måtte få blifva vid lif, regeringen i likhet med Salomo måtte, sedan utrönt blifvit hvem barnet tillhör, bifalla samma begäran. Emellertid, då jag insåg den ställning, frågan fick genom regeringens förslag, skyndade jag att framlägga min nu förevarande motion, i akt och mening att kunna sammanjemka och förlika de stridiga åsigtarna. Då jag väckte denna motion var jag nog enfaldig och anspråksfull att tro, att det Utskott, som skulle behandla densamma, skulle deråt egna någon uppmärksamhet, men med ledsnad har jag sett, att så icke skett, och ehuru jag således icke huser särdeles mycket hopp, att min motion nu skall vinna framgång, lefver jag likväl i den öfvertygelse, att om icke samtiden, dock åtminstone framtiden skall taga idén om hand och slutligen föra frågan till det mål, som jag eftersträfvat, men icke med mina svaga krafter kunnat uppnå.

Efter dessa korta erinringar ber jag att få öfvergå till granskning af Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag och Konstitutions-Utskottets Utlåtande. Såsom jag i motionen omnämmt, sönderfalla de omtvistade föreskrifterna i 72 § Regeringsformen i tre särskilda afdelningar, innehållande: den första att Riksbankens sedlar skola med silfver inlösas, den andra att Riksbankens sedlar skola anses såsom mynt, och den tredje att Riksbanken ensam och *allena* eger rättighet att utgifva sedlar. Jag har med nöje funnit, att en af reservanterne, Herr Faxe, vid frågans bedömande följt samma indelning som jag. Han säger nemligen: att nämnde paragraf innefattar

två, om icke tre särskilda bestämmelser, nemligen att Riksdagen allena eger rätt att genom banken utgifva sedlar; att dessa sedlar må för mynt i riket erkännas, samt slutligen att sedlarne skola, vid anfordran, efter deras lydelse, af banken med silfver inlösas. Således har, jemte reservanterne från denna Kammare, äfven en reservant från Första Kammaren instämt med mig i den åsigt, att frågan har olika bestämmelser. Hvarken i Kongl. Maj:ts proposition eller Utskottets förslag finnes likväl omtaladt mer än två af nämnda bestämmelser, nemligen att sedlarne skola med silfver inlösas och att desamma skola hafva egenskap af mynt, men den tredje och viktigaste bestämmelsen att Riksbanken allena skall utgifva sedlar, har deremot blifvit förbigången med värtalighetens tystnad. Jag undrar, om icke just i denna del den der omtalade och bekanta hunden ligger begrafven. Hvad den första af de utaf mig angifna bestämmelserna angår, eller att sedlarne skola med silfver inlösas, så innehåller både Kongl. Maj:ts proposition och Utskottets utlåtande, att anledningen till, att denna bestämmelse föreslagits böra ur grundlagen utgå, är den, att man har för afsigt att införa en ny myntfot, grundad på guld. Säsom Herrarne kunna inhemta af min motion, har jag i slutet på densamma föreslagit, att Riksbankens sedlar skola efter sin lydelse vid anfordran af Banken *med rikets verkliga mynt* inlösas. Jag har således i detta fall gått dem till mötes, hvilka önska en myntreform, och hvad jag, såsom nämndt, föreslagit, lägger icke ringaste hinder i vägen för antagandet af guld såsom standard i stället för silfver. Jag vill icke nu ingå i bedömande huruvida en ändring af myntfoten är nyttig eller nödvändig, ehuru jag tror, att en sådan ändring icke saknar skäl för sig, men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att ombyte af standard är något helt annat än införande af nytt myntsystem. Det förra kan man biträda, men jag tror, att icke många, åtminstone icke jag, vilja ingå på det sednare, ty meningen är ju att hos oss införa det franska myntsystemet, hvars förträfflighet jag icke kan inse. Vilja icke Fransmännen lära sig Svenska för vår skull, icke behöfva vi för deras skull lära oss Franska, sade Carl XII, och deri instämmer jag.

Den andra af de bestämmelser jag autydt förefinnas uti itrågavarande paragraf, nemligen att Riksbankens sedlar skola såsom mynt anses, har både Kongl. Maj:t och Utskottet förmenat böra ur paragrafen utgå, emedan detta stadgande är tvetydigt. Jag har vid mer än ett tillfälle med gifvit, att det är en oegentlighet att sedlar skola betraktas såsom mynt, men då stadgandet år 1809 skrefs, förveklades ofta ordet mynt med sedlar, penningar, kapital m. m. dylikt, så att man utan åtskilnad begagnade dessa uttryck, hvaraf äfven följer, att man då med ordet mynt icke afsåg annat än ett lagligt betalningsmedel. Då emellertid stadgandet, med den betydelse ordet mynt sedermera fått och bör hafva, är tvetydigt och oegentligt, är det skäl att förändra detsamma, och i sådant afseende har jag tagit mig friheten att i motionen föreslå, att följande ord måtte i paragrafen insättas: "Så länge denna Riksbankens skyldighet fullgöres, skola sedlarne såsom lagligt betalningsmedel erkännas." Jag skulle tro att i dessa ord ligger lika mycket tanke och ordrikhet, som i regeringens förslag, der icke något alls finnes i förevarande hänseende uttaladt. Man vill emellertid icke insätta ett dylikt stadgande i grundlagen, emedan man påstår, att detsamma har sin rätta plats i myntbestämmningslagen af den

1 Mars 1830. Jag tager mig härvid friheten påminna, att vid 1869 års riksdag sammansatta Banko- och Lag-Utskottet i dess utlåtande N:o 3 förklarar, att myntbestämmningslagen icke vidare kan anses gällande, och de motiver, Sammansatta Utskottet för denna dess åsigt anförde, godkändes af både Första och Andra Kammaren. Det oakadt säger Utskottet nu, att det af "en eller annan, ehuru utan skäl, blifvit ifrågasatt, huruvida myntbestämmningslagen ännu egde gällande kraft". Detta resonnement förefaller mig minst sagdt besynnerligt, helst Utskottet derigenom och äfven på andra ställen i betänkandet, i strid med hvad vid 1869 års riksdag i ämnet förekom, uttalat den åsigt, att myntbestämmningslagen ännu gäller, samt derpå grundat sitt förslag, att förevarande stadgande bör ur grundlagen utgå. Då jag emellertid är af den åsigt, att myntbestämmningslagen är upphäfd, förefaller det mig alldeles klart, att, i händelse man nu skulle utstryka omförmälda stadgandet ur grundlagen, det icke finnes någon lag rörande den viktiga bestämmelsen, huru Riksbankens sedlar skola i allmänna kassar inlösas och mottagas. Om man nu erkänner, att det i princip är riktigt och nödvändigt att en lag derom finnes, hvarför icke då låta den stå i grundlagen. Hvarför vill icke Konstitutions-Utskottet, om detta stadgande hör till civillagen, äfven ur grundlagen utgallra alla öfriga der förekommande bestämmelser, som äro af civillags natur. Jag är emellertid af den tanke, att det af mig föreslagna stadgandet, att riksbankssedlarne skola för lagligt betalningsmedel erkännas, mycket väl försvarar sin plats i grundlagen, och andra länders exempel visar oss, att äfven de i sina lagar inrymt ett dylikt stadgande. Jag skall i detta afseende bedja att få uppläsa ett utdrag ur den danske statsförfatningsret, der det heter: "Kongens ret til at slaae Mynt indbefatter ikke ret til at utstede pengerepræsentativer. Ved Oktroi 4 Juli 1818 § 42 er det nemlig tilsagt Nationalbanken, at der, saalænge dens Oktroi er gjældende, se Oktroiens § 58, ikke fra Statens Side skal blive udgivet eller meddelt Tilladelse till at udgive noget repræsentativt Betalingsmiddel, men at derimod Nationalbankens sedler skulle være det eneste, der som saadant skal kunne være gjældende mellem Mand og Mand og modtages ved Kongens og andre offentlige kasser. En Betingelse for Bankens Eneret maa det herefter antages at være, at Repræsentativet har karakteren af et tvunget Betalingsmiddel". Likartade bestämmelser gälla i England, och i den för Nordamerikas förenta stater år 1863 utfärdade banklag finnes tvångskurs uttryckligen föreskrifven. Dessa länders exempel torde vara tillräckligt för att visa, det mitt yrkande om ifrågavarande stadgandes intagande i grundlagen icke kan anses obefogadt.

Den tredje af de bestämmelser, som jag antydt innefattas i 72 § Regeringsformen, är den, att Riksdagen allena eger rätt att genom Banken utgifva sedlar. Denna så viktiga bestämmelse har Utskottet icke vidrört med ett enda ord. Vi hafva haft finanskomité, myntkomité, Kongl. propositioner och flerfaldiga enskilda motioner, betänkannden m. m. rörande detta ämne, men ännu har icke frågan om tolkningen af ordet "allena" i sitt rätta ljus framhållits. För en rätt tolkning af detta ord böra vi återgå till år 1809, då stadgandet skrefs. Dervid inser man tydligt, att detsamma tillkommit för att omöjliggöra och förekomma en sådan sedelutgifningsrätt, som dessförinnan någon tid bedrifvits af Riksgälds-kontoret,

och som Riksbanken allt ifrån den stiftades till 1809, med undantag af den korta tid Riksgälds-kontoret egde sedelutgifningsrätt, ensam haft rätt till att utgifva sedlar, är det ju klart, att 1809 års lagstiftare hvarken ville och icke heller kunde tänka sig, att någon annan sedelutgifvande inrättning skulle i riket uppstå. Detta bevisas dels af grundlagen sjelf och dels af Kongl. kungörelsen den 14 Januari 1824 angående inrättande af enskilda banker, i hvilken förordning icke nämnes ett ord om någon sedelutgifningsrätt för dylika banker. Först sedermera på 1830-talet började man att till enskilda bankernas fördel tolka grundlagens stadgande så, att man lade uteslutande vikt på eftersatsen, "som för mynt i riket må erkännas" och i följd deraf påstod att grundlagen icke innehöll något förbud för andra inrättningar än Riksbanken att utgifva sedlar, blott dessa icke gällde såsom mynt. Detta sätt att tolka grundlagen anser jag vara alldeles oriktigt och strider för öfrigt emot den betydelse, som öfverallt i grundlagen tillagts ordet "allena", der detta förekommer. Såvidt jag kan erinra mig, finner man detta ord på endast fyra ställen i grundlagen, nemligen först i 4 § Regeringsformen, der det heter att Konungen eger att allena styra riket på det sätt denna Regeringsform föreskrifver. Här af framgår ju tydligt, att det är Konungen allena och ingen annan, som eger verkställande makten. Vidare förekommer i 57 § af nämnda grundlag detta stadgande: Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af Riksdagen allena. Härvid torde visserligen kunna invändas, att jemväl kommunerna ega rätt att beskatta sig sjelfva, men då bör man erinra sig, att denna kommunernas rättighet icke får utöfvas annat än efter de lagar och vilkor, som Konung och Riksdag gemensamt bestämma. Derefter kommer det nu ifrågavarande stadgandet i 72 § Regeringsformen och slutligen den i 111 § samma lag förekommande bestämmelsen: Riksdagens Fullmäktige och Revisorer kunna ej, i och för sin befattning emottaga befallningar utan af Riksdagen allena. Således öfverallt, hvarest detta ordet "allena" påträffas i grundlagen, betyder detsamma, att antingen Konungen eller Riksdagen uteslutande tillerkänts någon rättighet, som ingen annan, cho det vara må, får utöfva. Samma förhållande således, som om en person får en tjänst eller ett privilegium, så är det han och ingen annan, som eger deraf draga fördel. I följd af hvad jag anført torde det vara tydligt, att ordet "allena", i nu förevarande stadgande, icke kan hänföras till något annat än till Riksdagens rätt att genom Riksbanken utgifva sedlar. Jag kan således för min del icke förstå, huru någon kan vilja med stöd af grundlagen försvara den åtgärden att medgifva sedelutgifningsrätt äfven åt enskilda banker.

På sista sidan i betänkandet säger Utskottet — och det är den enda uppmärksamhet, som egnats min motion — "Men hvad som i detta afseende kan anföras mot 72 § Regeringsformen, sådan den nu är, gäller med så mycket större fog om motionärens förslag, då han, utöfver hvad grundlagen i detta ämne redan innehåller, velat inom dess område förlägga jemväl en del af lagstiftningen för de enskilda bankerna."

Jag vill härvid erinra, att jag aldrig velat hafva en lagstiftning för privatbankerna intagen i grundlagen, jag har endast velat bevara åt Riksbanken dess rätt att ensam utgifva sedlar oförkränt och dessutom sökt visa, huru det skulle tillgå, om enskilda bankernas sedelutgifningsrätt skulle

upphöra samt att ej några vådor deraf skulle uppkomma. Utskottet säger vidare: "en ändring i den för de enskilda bankerna gällande lagen innebär i sjelfva verket det af motionären föreslagna för grundlagen enligt dess nuvarande lydelse främmande stadgande, att Riksbanken allena skulle ega rätt att utgifva sedlar." Således, oakadt jag i mitt förslag begagnat samma ord, som innehållas i 72 § Regeringsformen, skulle mitt yrkande vara främmande för grundlagen. Jag måste säga, att jag icke förstår, huru Utskottet kan påstå något sådant. Emellertid må man hafva hvilken åsigt man vill i denna sak, striden gäller naturligtvis blott om Riksbanken skall hafva eller icke hafva rätt att ensam utgifva sedlar. Jag vågar tro, att om Kongl. Maj:ts förslag nu, på sätt Utskottet hemställt, förklaras hvilande till grundlagsenlig behandling och vid 1873 års riksdag antages, kommer snart den befattning Riksdagen genom dess Fullmäktige eger taga med Riksbanken att inskränkas till ett blott öfvervakande af Tumba pappersbruk och tillsyn öfver att de enskilda bankernas sedelblanketter förfärdigas ordentligt. Jag vet, att man emot min åsigt i frågan skall framhålla det välgörande inflytande på våra näringar m. m., som privatbankerna haft, och jag vill icke frångå dem någon af de lagrar de utsått och skördat, men då man vill jmföra dem med Skottlands berömda banksystem, vågar jag påstå, att detta är att jmföra skuggan med det föremål, som bildar densamma, och hur trogen än skuggan må vara, så är den dock icke det föremål den utvisar eller kan antaga dettas egenskaper. Man säger, att, i händelse Riksbanken skulle tillerkännas rätt att ensam utgifva sedlar, den skulle hämma och förtrycka all rörelse i landet. Detta kan man dock vederlägga genom exempel från andra länder, hvarest icke några af de här förespädda olyckorna inträffat. I England finnes nemligen blott en enda sedelutgifvande bank. Sammalunda är förhållandet i Belgien, Holland, Frankrike, Österrike och Italienska monarkien. I Preussen finnas, jemte en statsbank i Berlin, visserligen åtta privatbanker — vi hafva 38 sådana — men hela det utelöpande sedelbeloppet från dessa preussiska privatbanker uppgick år 1866 icke till mer än 8,000,000 thaler, då statsbankens sedelstock utgjorde 124,000,000 thaler. I hela Tyskland finnas icke flera än 22 sedelutgifvande banker. I Danmark finnes blott en enda sedelutgifvande nationalbank, och detta land jemte de öfriga af mig nämnda kan väl icke sägas i näringsstift och välmåga stå något efter oss. Man har sagt, att jag genom mitt förslag skulle mördra alla näringar, och att man genom att betaga enskilda bankerna rättigheten att utgifva sedlar skulle förfara på samma sätt, som om man ville förbjuda en skomakare att göra skor. Om det vore detsamma att förfärdiga sedlar som att göra skor, hvarför har man då i strafflagen belagt eftergörandet af sedlar med flera års straffarbete. Vore sedelutgifningen en näring, skulle den naturligtvis vara fri såsom andra näringar. Att jmföra bankernas sedelutgifning med en näring är i alla hänseenden falskt, och kan en sådan lära endast drivas af sådana national-ekonomer, som möjligen kunna hafva en fördel af att genom sina grundliga funderingar få frågor afgjorda i annan riktning än den rätta. I afseende å de förhållanden, som skulle inträffa, i händelse det förslag, som jag haft äran framställa, skulle af Riksdagen bifallas, har jag redan i min motion tillräckligt uttalat mig, så att jag icke dermed nu behöfver upp-

taga tiden, helst jag troligen under diskussionens fortgång blir i tillfälle att till bemötande af de inkast, som emot mitt förslag kunna framställas, få närmare utveckla mina åsikter. Till en början hade jag för afsigt att yrka återremiss af Utskottets betänkande, under vördsam hemställan att Utskottet behagade taga i öfvervägande jemväl den tredje af de utaf mig förut angifna bestämmelserna, men då jag nu förnummit, att Första Kam-maren redan bifallit Utskottets förslag, har jag frångått min första föresats och inskränker mig till att yrka afslag å hvad Utskottet hemställt.

Innan jag slutar, ber jag att få framföra min tacksamhet till de reservanter, som välvilligt understödt mitt förslag, på samma gång jag tackar alla dem af mina motståndare, hvilka gifvit mig öppna ögon rörande de åsikter, de i frågan hysa, och hoppas jag, att, sedan genom deras åtgöranden ämnet blifvit på alla håll klart belyst, en ny motion i samma syfte som den jag nu framlagt i en icke aflägsen framtid skall hafva utsigt att tillvinna sig bifall.

Herr Ljunggren: Till Konstitutions-Utskottets förevarande betänkande har jag fogat en reservation, och jag ber att nu få något närmare utveckla och fullständiga de skäl, jag deruti anför. Jag kan icke dela Utskottets mening derom, att den del af 72 § Regeringsformen, som är i fråga att borttagas, är med afseende å ämnet främmande för grundlagen, ehuru jag dock vill erkänna att deruti beröras andra lagstiftningsområden. För att bevisa det dessa stadganden icke äro främmande för grundlagen, ber jag få fästa uppmärksamheten på att de stadga: 1:o att Riksdagen har rättighet att utgifva sedlar, som må i riket för mynt gälla, och 2:o att Riksdagen är pliktig att med silfver inlösa dessa sedlar. Jag tillåter mig att betona, att det häruti icke blott är en rättighet, som förbehålles åt Riksdagen, utan att det också är en förbindelse, som ålägges Riksdagen; ty när här omtalas att Riksdagen eger genom Banken utgifva sedlar, så torde deraf obestriddligen följa att Riksdagen skall ansvara för dessa sedlar. Men med Riksdagen måste i förevarande fall afses svenska folket, ty Riksdagen bildas ju af svenska folkets representanter, och således är det svenska folket, som skall ansvara för dessa sedlar. Derföre må jag fråga, hvart skulle dessa stadganden om Riksdagens rättigheter och förbindelser rätteligen höra, om icke till grundlagen? Men ehuru jag hyser denna åsigt, må jag likväl medgifva, att de kunna borttagas ur grundlagen, under vilkor likväl att det först blir bestämdt, huruledes Riksbankens sedlar, derest Banken kommer på obestånd, skola inlösas, ty det står straxt ofvanföre i samma paragraf, att Riksbanken skall förblifva under Riksdagens garanti. Om vigten deraf att denna garanti också finnes, skall jag nämna längre fram, och vill nu återkomma till hvad jag nyss sade derom, att, ehuru den nu ifrågavarande delen af 72 § Regeringsformen vidrör andra lagstiftningsområden, såsom banklagstiftningen och äfven statens ekonomiska lagstiftningsområde, denna del af paragrafen likväl icke är främmande för grundlagen. I anledning häraf, och då fråga är om att helt och hållet taga bort dessa stadganden och i stället sätta dem in i en civillag, har jag ansett att man borde hafva fått veta, på hvilka grunder denna civillag skulle komma att hvila. Jag kan icke dela Utskottets mening, då det säger: "naturligtvis har Kongl. Maj:t icke nu kunnat när-

mare uttala sig angående de grunder, på hvilka detta lagförslag komme att hvila —, ty jag tror, att Kongl. Maj:t nu kunnat göra det. Och jag är till och med icke fullt säker på, huruvida icke Kongl. Maj:t uttalat sig härom, ty här åberopas det förslag till civillag, som blifvit afgifvet af myntkomitéen, och jag har så mycket mera skäl att antaga det regeringen kommer att acceptera detta förslag, som Herr Civilministern sjelf varit medlem af nämnda komité. Om man således har skälig anledning att antaga, det regeringens förslag till civillag kommer att grundas på myntkomitéens förslag, så ger oss detta någon ledning för bedömande af i hvilken riktning regeringens förslag kommer att gå. Mot detta förslag vill jag då i förbigående göra en anmärkning, den jag, i olikhet med många andra, visserligen icke anser vara af så synnerlig vikt, men som dock kanske icke bör alldeles förbigås, och det är att denna paragraf, som förut alltid haft sin plats i bankoreglementet, nu skulle i stället inflyta i en civillag; det vill säga att Bankens Styrelse, som hittills varit Riksdagens ensak, skulle numera komma att delas med Kongl. Maj:t. För omkring 40 år sedan väckte ett sådant förslag mycken uppmärksamhet i landet. Det stadgande, som jag afser, och som förut funnits intaget i bankoreglementet, nemligen att Riksbanken icke må utgifva sedlar till högre belopp än 30,000,000 R:dr utöfver den metalliska valutan, detta stadgande vilja komiterade föra in i en civillag. Jag tror visserligen icke, att detta skulle lända till någon skada — måhända vore det till och med nyttigt — men jag vill påpeka, att denna af komiterade föreslagna förändring också leder till ändring i stadgandet derom, att Riksdagen ensam eger att förfoga öfver Banken och ordna dess angelägenheter. Men, mine Herrar, jag kommer nu till den viktigaste anmärkningen, och det är att lagförslaget stadnar midt på vägen. Det föreskrifver att, när Riksbanken vägrar att inlösa sina sedlar, skall Hofrätten döma i saken och sedermera, i händelse käromålet befinnes vara befogadt, skall Hofrätten anmäla förhållandet för Kongl. Maj:t, hvarefter Kongl. Maj:t låter i allmänna tidningar kungöra att Banken kommit i obestånd. Dessa åtgärder anser jag icke vara tillfyllest; och vår nuvarande lag rörande detta ämne innehåller åtminstone något mera, ty der står: "På Kongl. Maj:t ankomme att pröfva hvilka utvägar, i öfverensstämmelse med grundlagarne, lämpligast må vidtagas för att upprätthålla allmänna förtroendet och återställa Banken i det skick i § stadgar."

Jag vill erinra om hvad jag förut sagt derom att svenska folket skall ansvara för inlösande af Riksbankens sedlar, och jag anser att man icke bör gå in på att den nu ifrågavarande delen af 72 § må utgå ur grundlagen, innan det blifvit bestämdt, på hvad sätt svenska folket, i händelse Riksbanken kommer i obestånd, skall honorera de förbindelser, som det genom sedlarna iklädt sig. På hvad sätt detta skall tillgå är jag icke i stånd att uppgifva. Men, enligt min åsigt, borde grundlagen föreskrifva att Kongl. Maj:t, ifall en sådan olycka inträffade, skulle sammankalla Riksdagen inom kortast möjliga tid, på det att Riksdagen måtte kunna tillse och besluta angående lämpligaste sättet att honorera sina förbindelser; eller ock borde man stadga, att Riksgälds-kontoret, som är Riksdagens penningeverk, skulle vid ett sådant olycksfall ofördröjligen och till hvad pris som helst upplåna och tillhandahålla Riksbanken erforderliga medel

samt banksedlarne emellertid emottagas till deras fulla värde i kronans uppbörd och statens allmänna kassor. Först efter antagande af ett utaf dessa alternativ anser jag att grundlagens bud blir en sanning, och att Riksdagen kan honorera de förbindelser den fortfarande eger, så länge det stadgande finnes kvar, att Riksbanken står under Riksdagens garanti. Då denna sidan af frågan blifvit uppmärksammas, hoppas jag att den skall tillvinna sig mångas sympatier, synnerligen som jag tror att detta mitt resonnement är konsekvent.

Jag föreställer mig att, om Banken komme på obestånd och den enda åtgärd, som då skulle göras, vore att kungöra detsamma i allmänna tidningarne, ganska svåra olyckor skulle inträffa öfver hela landet, ty det är icke tillräckligt att bevaka endast deras intresse, som hafva fordringar att indrifva, utan man måste också hafva i sigte den fattiges intresse, hvilken kanske eger endast några få riksdaler till betalning af sina skatter och räntor, och hvilken ofta skulle få svårt att i stället anskaffa silfver, hvaraf i många orter finnes endast ett ringa förråd. Det är på grund af de skäl, jag nu haft äran anföra, som jag icke kan instämma med Konstitutions-Utskottet, då det hemställer att förevarande förslag måtte antagas att hvilat till vidare grundlagsenlig behandling; men då jag förmodar att Regeringen är betänkt på att taga i öfvervägande den sednare delen af frågan, nemligen huru det bör lagstiftas till skydd för den fattige, så vill jag icke direkt yrka afslag på Utskottets förevarande förslag.

Herr Peter Petersson: Då jag vid föregående riksdagarne yttrat mig i denna fråga, ber jag nu blott att få tillkännagifva, det jag fortfarande hyser samma öfvertygelse som förut, att den af Utskottet nu föreslagna ändring uti ifrågavarande grundlagsparagraf, hvilket förslag grundar sig på Kongl. Maj:ts proposition, icke alls är behöflig, och att densamma, långt ifrån att vara påkallad af eganderättens verkliga intresse, tvärtom kan föranleda en begynnelse till en ganska betänkelig omstörtning af förmögenhetsförhållandena inom vårt land. Derest den ifrågasatta lagförändringen antages, skulle, efter min öfvertygelse, den sannolika följden deraf blifva, att transaktionerna man och man emellan försvärades och nedtygdes så, att man förr eller sednare nödgas motse en reaktion på ett sätt, som jag nu icke vill antyda, men fruktar att sådan måste ske. Af dessa skäl yrkar jag för min del afslag å Utskottets hemställan.

Herr Friherre Koskull: Det är nu fjerde gången under dessa fyra sista åren, som denna fråga blifvit oss förelagd till afgörande. Den visar sålunda en viss ihärdighet, så mycket anmärkningsvärdare som den vid 1868 års riksdag i denna Kammare föll med en majoritet af 13 röster, vid 1869 års riksdag 31 röster, men sistlidne år med icke mindre än 82 rösters majoritet. Jag vill icke trötta Herrarne med att upprepa alla de skäl, som förut afgjort frågans utgång inom denna Kammare. De äro väl kända och hafva blifvit vidlyftigt diskuterade. Men frågan har kommit i ett nytt läge, nu, sedan regeringen tagit densamma om hand. Regeringens argumentation går hufvudsakligen ut derpå, att 72 § Regeringsformen bör ändras, för att bana väg för införande af ett nytt myntsystem med guld som värdemätare. Jag vågar dock hysa en härifrån af-

vikande mening och tror, i likhet med en reservant af Första Kammaren, Herr Faxe, att den 72 § ingalunda lägger hinder i vägen för berörda reforms genomförande. Ty det måtte väl ligga i Riksdagens skön att utgifva äfven sedlar, som lyda på guld, isynnerhet om dessa sedlar icke skola såsom mynt anses, hvilket ju just är det, som våra motståndare vilja. Jag kan sålunda, såsom nämnt är, icke i denna § finna något hinder. Vore det för öfrigt meningen att vidtaga den ifrågasatta ändringen allenast för att bana väg för guldmyntsystemets införande, så kunde ju saken ganska lätt vara hjälpt endast genom att efter ordet "silfver" i § tillägga orden "eller guld". Hade man inskränkt förslaget dertill, skulle det sannolikt icke hafva rönt något motstånd. Men sådant det nu blifvit framlagdt, torde det förlåtas mig, om jag för min del icke kan undertrycka den förmodan, att det icke hufvudsakligen är detta ändamål allenast man vill vinna, utan att man äfven önskar få bort stadgandet, att *Riksdagen allena* eger utgifva sedlar, som skola anses såsom mynt, och att man nu passar på tillfället för att söka på en gång genomföra äfven denna afsigt.

Som emellertid något annat nytt skäl, än det jag nämnt, icke blifvit anfördt för förslaget, anser jag det redan sagda vara tillräckligt att bemöta det, och hemställer således att Kammarerna måtte afslå Kongl. Maj:ts och Utskottets förslag. Hvad angår Herr Rundbäckes motion i ämnet, ber jag honom vara öfvertygad, att jag och flere med mig inom Utskottet funnit den väl värd att beaktas, och egnat den liffiga sympatier. Men då vi ansågo oss böra tillse, det ingens rätt kränkes, och, såsom Herrarne veta, det äldre slaget oktroy för privatbanker räcker ännu i sju år, ville vi på denna grund icke antaga den grundlagsförändring Herr Rundbäck föreslagit, enär densamma syntes oss väl mycket komma att beröra privatbankernas rätt. Men detta hindrar ju icke motionen att återkomma; och när det nyssnämnda slaget oktroyer upphört samt alla oktroyer för privatbanker, som hädanefter meddelas, affattas på enahanda sätt som de tre sednast lemnade, eller att vederbörande banker få underkasta sig de inskränkningar i sin rörelse, som en ny banklagstiftning kan komma att för dem medföra, då, om icke förr, torde en sådan motion kunna vänta framgång.

Det vore mig särdeles kärt, om regeringen ville ställa sig i spetsen för en sådan reform och borttoge de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, för att låta Sveriges Riksbank ensam operera i denna väg. Och med en fast vilja skulle sådant lätt låta sig göra. Jag kan åtminstone icke se något hinder.

Vi hafva nu bemedlingsinstitutioner, som lemna sina delegare tio procents vinstutdelning. Skandinaviska kredit-aktiebolaget är en sådan. Det ger icke ut sedlar, men dess rörelse visar ändock större vinst än andra bankanstalters. Och detta innebär ju ett godt prejudikat. Om den förändring i bankreglementet, som blifvit ifrågasatt, kommer att bifallas, är väg banad till större frihet för Bankofullmäktige att lemna privatbanker kreditiv på 200,000 R:dr. Och det torde icke finnas så många banker, som icke behöfva dessa större kreditiv.

Om regeringen ville börja från detta hållet, skulle jag vara tacksam och fullt förvissad att faran i vårt nuvarande banksystem på detta sätt

kunde undanrödjas. Ty den kommer ingalunda från 72 § Regeringsformen utan från privatbanksedlarne.

Herr Hæggström: I fråga om nu föreliggande förslag till ändring i 72 § Regeringsformen skall jag utgå från samma ståndpunkt som komiterade eller regeringen, ty regeringen godkänner ju, enligt hvad den Kongl. propositionen utvisar, komiterades förslag till ändring af vårt myntsytstem; och jag vill således betrakta den ifrågasatta grundlagsförändringen ur synpunkten af nyttan utaf guldstandards införande hos oss i stället för silfverstandard samt dervid söka, så godt jag förmår, upptaga till granskning de skäl komiterade därför andragit. Först får jag dock erinra om hvad Kongl. Maj:t uti sin proposition i ämnet anför. Såsom ett viktigt skäl till den nu föreslagna "mera omfattande" ändring i 72 § åberopas der, att "redan den tvetydighet, som obestriddligen ligger i §ens nuvarande lydelse rörande banksedlarnes egenskap af lagligt betalningsmedel, manar kraftigt härtill". Och vidare säges, att "behofvet deraf växer, ju mera den uppfattning gör sig gällande, att sedlarnes fortfarande erkännande såsom mynt är fullkomligt oberoende af Riksbankens förmåga att fullgöra sin i sista punkten af paragrafen stadgade, men redan efter allmän lag Banken åliggande skyldighet att sina sedlar efter deras lydelse inlösa". Hvad vill man nu säga härmed? Är det meningen, att flera af vårt lands innevånare skulle ega större kännedom om grundlagarne än om allmänna lagen. I så fall vågar jag vara af en alldeles motsatt åsigt. Jag tror, att vida flera hafva någon kännedom om allmänna lagen än om grundlagarne. Och relativt ganska få torde de vara, som hafva reda på innehållet af 72 § Regeringsformen eller ens hört talas om denna märkvärdiga paragraf.

Innan jag öfvergår till komiterades vidlyftiga opus, ber jag att få säga några ord beträffande Konstitutions-Utskottets nu föreliggande betänkande. Det förefaller mig högst besynnerligt, att Utskottet börjar sin motivering med en mindre exakt uppgift. Utskottet yttrar nemligen, pag. 4, att Riksdagen skulle hafva i dess, förut i betänkandet omförmälda skrifvelse till Kongl. Maj:t uttalat den grundsats, att vårt nuvarande myntsytstem *bör* utbytas mot ett annat, grundadt på guld. Så är dock icke förhållandet. Ty, såsom Utskottet sjelft, pag 2, uppgifver, förklarade Riksdagen i berörda skrifvelse allenast, att en förändring i myntsytstemet från silfver till guld *syntes vara önskvärd*; och sättet, huru denna skrifvelse tillkom, borde vara Utskottet väl bekant. Det kan således icke annat än synas något eget, huru Utskottet nu kan komma och påstå, att Riksdagen sagt, det förändringen *bör* genomföras, då den i sjelfva verket varit vida försigtigare och endast uttalat det omdömet, att förändringen *syntes önskvärd*. Sjelfva grundpremisen för det slut, hvar till Utskottet kommit, är sålunda, efter mitt omdöme, mindre riktig. Jag öfvergår nu till komiterades betänkande. Bland de skäl, komiterade anført för sin åsigt, att guldmunt vore bättre än silfvermynt, är äfven det, att vårt silfvermynt vore för godt, och att detta bättre mynt uttränges af ett sämre. Och såsom exempel härpå anför komitéen, att "den danska riksdalern, som ej är värd mer än 1 R:dr 98¼ öre har kommit på den skånska spanmåls- och den småländska boskapsmarknaden" och der

mottagits för en half svensk specie. Sedan utvecklas de förluster detta förhållande för oss medför. Och vidare säga komiterade, att det är ej nog dermed, utan längre uppåt landet "möter ett strömdrag af norskt eller danskt mynt, som öfver norska gränsen banar sig väg till Wermland, vare sig i liqvid för provinsens export af trävaror eller i vexling vid dess uppköp af norska viktualier", och detta mynt erkännes i flera svenska provinser som fullgodt svenskt betalningsmedel. Detta visar, mena komiterade, att "vårt mynt vid det mindre utbytet med grannländerna icke förmår upprätthålla sitt verkliga värde, och äfven inom eget land så småningom uttränges af ett till värdet sämre mynt". Komiterade anse äfven, att de förluster, som härigenom tillskyndas oss, icke kunna förekommas annorledes, än genom att öfvergifva vårt nuvarande, på silfver grundade mynts-system och öfvergå till ett annat, bygdt på guldet såsom ensam värdemätare. Det torde väl ändå i själfva verket icke vara så krångligt att förekomma dessa förluster som komiterade mena. Den danska riksdalern är nu $1\frac{1}{4}$ öre mindre värd än två R:dr Svenskt, d. v. s. två danska riksdaler äro värda $3\frac{1}{2}$ öre mindre än en svensk specie. Jag föreställer mig, att samma dag bankerna satte en deras värde i svenskt mynt motsvarande kurs på de danska och norska specierna, folket snart skulle beakta skilnaden i värde emellan det svenska myntet å ena sidan samt det danska och norska å den andra, och denna skilnad äfven i transaktionerna man och man emellan mera iakttagas, då saken sålunda vore afhjelpat utan vidare bråk. Komiterade medgifva för öfrigt, att denna värdeskilnad icke utöfvar någon inverkan på den större affärsrörelsen, utan att denna redan nu ställes till rätta genom en behörig kursskilnad. Komiterade komma sedan till en jämförelse emellan guldets och silfrets lämplighet till mynt och säga: "de synpunkter, hvarunder de båda metallerna i afseende å deras användbarhet till mynt kunna jämföras, äro hufvudsakligen tvänne, hemtade af myntets uppgift att på en gång *mäta värden* och *förmedla byten*". Men står i dessa hänseenden guldet framför silfret? Vore guldets företråde oomtvistadt, så finge man väl antaga, att alla de länder som hafva silfvermynts-system skulle så skyndsamt som möjligt utbyta detta mot ett, hvaruti guldet antages såsom ensam värdemätare. Begge böra de väl vara underkastade stegring eller minskning i värde. Komiterade medgifva äfven själfva, att guldet lika väl som silfret är underkastadt värdeförändring, då de något längre ned å samma sida i betänkandet säga: "Man skulle emellertid fordra det omöjliga, om man af bytesmedlet fordrade en fullkomlig fasthet i värde", och vidare: "då nu det värdelösa aldrig kan bära något värde, måste myntet, för att kunna öfverflytta värden, nödvändigt själf ega ett värde. Men till följd häraf skall det alltid själf vara underkastadt lagen för världens förändring." Dessa satsar kunna ju lika väl tillämpas på guldet som på silfret; och så vidt jag förstår, läser sålunda icke guldet i dessa hänseenden ega något företråde framför silfret. Komiterade göra härefter en sammanfattning af de egenskaper, hvilka göra ett ämne lämpligt till bytesmedel, och nämna då i främsta rummet den, "att ett sådant ämne, i förhållande till sin tyngd och sin volym, eger ett högt värde, så att dess förflyttande från ort till annan kan ske lätt och beqvämt." I detta afseende medger jag, att guldet är att föredraga framför silfret. Den andra egenskapen är "att det icke

är utsatt för inre förändringar, så att det lätt kan förvaras utan att taga skada.“ Häruti torde de båda metallerna vara ungefär jemngoda. Den tredje egenskapen är den, “att det är likartadt till sina delar, så att det vid undersökning lätt kan skiljas från andra ämnen“; och denna egenskap tror jag att silfret besitter i lika hög grad som guldets. För det fjärde bör ett sådant ämne “lätt kunna fördelas, så att det kan motsvara äfven mindre värden, och åter lätt förenas i större massa“. I afseende härå vågar jag, beträffande guldets företråde framför silfret, vara af en fullkomligt motsatt åsigt mot komiterade och erinrar blott, att silfver kan fördelas ända till 10-örestycken, hvilket icke är händelsen med guldets, hvadan jag ur denna synpunkt icke kan undgå att finna guldets afgjort sämre än silfret. Slutligen och för det femte skall detta ämne, “förutom sin redan omförmälda likartade beskaffenhet, besitta någon egenskap, som gör att det på blotta utseendet lätt särskiljes från andra ämnen“. Jag vill just fråga, hvilketdera, guld eller silfver, lättast kan skiljas från andra ämnen. I hvad mån guldets besitter nyss nämnda egenskap, om det jemföres med koppar, som ju begagnas till skiljemynt, tar jag mig friheten här påpeka. Jag har nu i min hand 4 stycken ett-öreslantor och 4 stycken Caroliner. Herrarne behagade sjelfva öfvertyga sig om och se huru förvillande lika hvarandra till utseendet dessa mynt äro, hvilka skilja sig så högst betydligt i värde. Det kan icke förundra någon, att det verkligen hänt, att en Carolin lemnats i stället för ett öre. I detta afseende synes det mig derföre lätt att begripa, det silfret måste vara att föredraga.

“Guld och silfver äro“, säga komiterade, “bland de ädla metallerna de enda, som för ändamålet kunna komma i fråga“; och komiterade föredraga dervid guldets, emedan det, “såsom i förhållande till sin tyngd och ännu mera i förhållande till sin volym betydligt värdefullare än silfver, är ett både beqvämare och *billigare* redskap för bytet. Ett skålpund guld har blott omkring $\frac{1}{11}$ så stor volym som lika vikt silfver, men är 15 till 16 gånger så mycket värdt, eller om man vänder om frågan: 100 riksdalers värde i guld väger endast $\frac{1}{15}$ till $\frac{1}{16}$ af samma summa i silfver och intager ett rum endast $\frac{2}{35}$ till $\frac{3}{38}$ så stort som denna sednare.“ Jag skulle ock vilja vända om frågan, men på ett annat sätt än komiterade. Jag skulle nemligen vilja säga: då lika volym guld har nära dubbel vikt mot lika volym silfver, och då guldets värde är 15 à 16 gånger större än nära dubbla volymen silfver, så måste ett guldmynt af ungefär samma storlek som ett silfvermynt vara värdt 30 eller 32 gånger så mycket som detta sednare. Om nu, såsom komiterade uppgifva, under samma omloppstid silfvermyntet öfver hufvud taget förlorar 4 gånger så mycket i vikt som guldmynt af ungefär samma storlek, så kommer man till det resultat, icke såsom komiterade säga, att på samma tid som silfvermyntet förlorar 1 procent af sitt värde, förlorar guldmyntet endast omkring $\frac{1}{4}$ proc. af sitt, utan att silfvermyntets minskning i värde är allenast 1 proc., under det att guldmyntet minskats i värde med 7 à 8 proc., ett resultat som i och för sig vore tillräckligt att bestämma mig för att motsätta mig guldstandardens införande.

I tredje punkten af den jemförelse, komiterade uppdragit emellan guldets och silfret, säges det, “att guldets äfven i det hänseendet är lämpli-

gare såsom myntmetall, att det förorsakar vida större svårighet för myntens förfalskning. Dess stora egentliga vikt tillåter icke någon förfalskaren vinstgifvande tillsats af främmande ämnen, utan att sveket förrådes genom minskningen i vikt eller ökningen i storlek. " Jag kommer, på grund af föregående kalkyl, till en alldeles motsatt åsigt. Men äfven i ett annat hänseende håller detta resonnement icke streck. Ty ju värdefullare guldet är, desto mera måste det fresta till förfalskning; och att förfalskningar af guldmynt skett i stor skala både i England och Frankrike, derom torde dessa länders brottmålsannaler säkrast kunna bära vittne. Undersökningen af ett guldmynts äkthet sker säkrast genom att väga detsamma, men icke kan man väl begära, att den stora allmänheten städse skall gå med vågskålen i fickan för att skydda sig mot falska guldmynt.

Komiterade medgifva sjelfve den olägenhet, som alltid måste medfölja guldsystemets införande, nemligen "att under det vi genom ett guldmyntsystem för den större handeln finge ett fullvigtigt och fullhaltigt lagligt betalningsmedel i det nya guldmyntet, skulle det aldra största antalet af våra byten och den aldra största delen af vårt folk få nöja sig med det mindre fullgoda skiljemynt, som det nya systemet troligen komme att gifva oss i det nuvarande silfvermyntets ställe." Jag vill just fråga, om det kan vara någon vinst att införa ett system, af hvilket den omedelbara följden blefve, att den *stora allmänheten* finge ett *erkänt sämre* rörelse- och betalningsmedel än det nuvarande? Och är det så gifvet, att guldmyntet kan med fördel användas ens i den större handeln? Jag kan icke föreställa mig, att detta mynt är af så särdeles stor vikt för denna handel. Ty, såvidt jag vet, är vid densamma det vanligaste betalningsmedlet något som komiterade alldeles synas hafva lemnat ut ur räkningen, nemligen vexlar. Såsom känt är, gå ju de största summor genom vexlar, hvarmed rörelsen äfven i vårt land på sednare tiden blifvit ganska liffig. Den slutliga skilnaden efter vexplarnes utbyte måste erläggas i guld eller i silfver, men skilnaden torde ofta nog ej blifva så särdeles stor, och sällan, mycket sällan torde hundratusentals riksdaler erläggas i klingande mynt.

Beträffande det föreslagna franc- och centsystemet, som blifvit ifrågasatt att införas hos oss i stället för våra nuvarande riksdaler och öre, kan man af komiterades betänkande se, hvilka svårigheter öfvergången till detta system skulle komma att medföra. Komiterade hafva uppställt icke mindre än fyra olika reglor, för att visa gemene man huru förvandlingen skall ske. Först en mera allmän, utvisande skillingens värde i förhållande till centen. Derefter föreskrifver komiterade, att man skall "multiplicera skillingtalet med 3 och minska produkten med 1, i fall skillingsbeloppet uppgår till 24 eller derutöfver, då erhålles motsvarande antal cent." Vidare kan man "multiplicera skillingstalet med 3 och minska produkten med 1, om skillingsbeloppet ligger emellan 12 och 36, med 2, om skillingsbeloppet uppgår till 36 eller derutöfver. (Och slutligen är ännu en lika krånglig regel angifven. Kan man väl på allvar vilja påtruga oss ett myntsystem, hvartill öfvergången från det nuvarande medför sådana svårigheter? Eller tror man, att folket i en tvärhast skall kunna inlära sig dessa krångliga förvandlingsuträkningar? Vi minnas alla, huru svår öfvergången

gången från skillings- till öreräkningen var, då det likväl i allmänhet endast gällde att multiplicera med 2, för att finna huru många ören ett visst skillingtal motsvarade. Många finnas dock, som ännu ej lärt sig och ej kunna lära sig denna jmförelsevis simpla förvandling. Och därför tror jag det vara bäst låta bli att ens försöka inlära alla dessa nya förvandlingsreglor

Komiterade hafva uti en vid betänkandet fogad tabell anställt en jmförelse emellan värdet af vår in- och utförsel från och till länder med guldmynts-system å ena sidan, samt värdet af samma in- och utförsel från och till länder med silfvermynts-system å den andra. Man finner deraf, att då år 1864 sammanlagda värdet af in- och utförseln för länderna med guldmynts-system utgjorde 113,771,000 R:dr, under det att ländernas med silfvermynts-system in- och utförsel uppgick till 75,781,000 R:dr, så hade år 1868, eller fem år sednare, de förra ländernas in- och utförsel stigit till ett värde af 137,740,000 R:dr och de sednares till 119,524,000 R:dr. Häraf visar sig, att under dessa fem år guldmynts-system-ländernas in- och export ökats med allenast 23,969,000 R:dr, medan deremot silfverländernas varuomsättning ökats med 42,743,000 R:dr, eller nära dubbelt så mycket som guld-ländernas. Äfven detta förhållande synes mig innebära ett ganska talande skäl, hvarför det föreslagna utbytandet af vårt silfvermynts-system emot ett fotadt på guld såsom ensam värde-mätare icke bör vara särdeles eftersträfvansvärdt.

Sedan jag sålunda tror mig hafva ur de af komiterade sjelfva angifna synpunkter visat, dels att guidet i vissa hänseenden icke eger något företräde framför silfret vid användande till mynt, och dels att det i andra afseenden är silfret afgjort underlägset för detta ändamål, och slutligen påpekat de menliga följder det nya systemets införande skulle medföra, ber jag att till sist få i detta hänseende göra ännu en erinran. Det är ju icke omöjligt, att vårt landt-försvar nu kommer att blifva helt och hållet omorganiseradt. Skulle nu äfven vårt mynts-system omregleras (begge de stora förändringarne fordra lång tid), då hade man, om, det Gud förbjude, vi skulle få ett krig på halsen, medan dessa regleringar ännu påginge, i sanning ställt vackert till åt oss.

Då jag härmed tror mig hafva visat olämpligheten af det nya mynts-systemets införande, samt den ursprungliga anledningen till det nu föreliggande förslaget om ändring i 72 § Regeringsformen ju är att bana väg för detta nya system, torde något vidare skäl icke behöfva anföras emot bifall till denna grundlagsändring.

Sannolikt kommer under diskussionens gång den invändningen fram, att det icke är någon fara vid att låta förslaget blifva hvilande, då det icke kan blifva hufvudsakligen afgjort förrän år 1873, sedan nya val till denna Kammare egt rum, och man ju då har samma rätt som nu att afslå förslaget. Derpå svarar jag helt enkelt, att jag icke kan fatta, hvarför man i detta fall skulle handla mot sin öfvertygelse och icke redan nu, med begagnande af den lagliga rätten dertill, förkasta ett förslag, om hvars olämplighet man är lifligt öfvertygad. Blefve förslaget nu antaget såsom hvilande, kunde denna åtgärd vid den slutliga pröfningen af det-samma måhända komma att för de då nyvalde ledamöterna af Riksdagen

framställas i sådan dager, som hade vi vid detta tillfälle godkänt förslaget; och för att undvika en sådan misstyding af den allmänna meningen derom, torde det efter mitt förmenande vara lämpligast att nu genast afslå ifrågavarande förslag och Konstitutions-Utskottets i ämnet gjorda hemställan, hvilket jag fördenskull för min del påyrkar.

Herr Lithner: En talare från Östergötland har erinrat om den ihärdighet, hvarmed denna fråga, oaktadt upprepade nederlag i denna Kammare, likväl städse återkommer. För min del ser jag i denna ihärdighet en ny bekräftelse på den gamla erfarenheten, att det alltid är sanningens öde att länge kämpa, innan hon slutligen vinner seger.

I ett afseende är jag ense med den ärade talaren, nemligen derutinnan att jag i sjelfva verket icke kan förstå, att förevarande fråga om förändring af 72 § Regeringsformen skulle ega ett så aldeles oupplösligt sammanhang med frågan om en förändrad myntfot.

Besynnerligt är att, så ofta denna fråga härstädes kommer under öfverläggning, anföres alltid något *på sidan* af sjelfva saken. I fjor var det fruktan för ett förstucket privatbanksintresse, hvilket man då karakteriserade såsom en under förslaget "begrafven hund" — i år är det frågan om öfvergången till ett nytt myntsystem, som så uteslutande tager uppmärksamheten i anspråk, att man, i stället för att diskutera 72 § Regeringsformen, om hvilken nu är fråga, ger sig in på en lång kritik af Myntkomitéens betänkande, och detta har händt icke blott den liflige representanten från Westerbottens län, som nyss hade ordet, utan äfven den aktade ledamot af Konstitutions-Utskottet, hvilken, såsom ett skäl mot den af Utskottet föreslagna förändringen, anført, hurusom Myntkomitéen föreslagit öfverflyttning af en paragraf i reglementet för Riksbanken till Civillagen. Allt detta hör dock icke hit, ty nu är endast fråga om, huruvida det af all sund kritik utdömda stadgandet i 72 § Regeringsformen, att papper skall för mynt erkännas, längre skall i grundlagen kvarstå. Derom är nu fråga och icke om något annat.

Jag vill emellertid försöka sätta mig in i de argumenter, som blifvit anförda af den högt aktade ledamot af Konstitutions-Utskottet, hvilken afgifvit den i min tanke innehållsrikaste och från reservantens synpunkt bästa reservationen och jemväl nyss här framställt sina åsikter. Han förmenade för det första, att då det i 72 § stadgas, att Riksdagen *eger rätt* att utgifva sedlar, som skola inlösas med silfver, så skulle deraf följa, att Riksdagen äfven har *skyldighet* att utgifva så beskaffade sedlar. Mot denna åsigt har nu en ledamot af Första Kammarén, en lagkunnig man, uppträdt och i en fötjenstfull reservation sökt visa, att berörda stadgande icke innefattar ovilkorlig förbindelse för Riksdagen att allt fortfarande utgifva sedlar, som lyda å silfver. Hvad bevisar nu detta? Jo, att paragrafen är så dunkel och oredig, att om rätta tolkningen af ordet "eger" samma stridiga åsikter kunna uppstå, som gjort sig gällande i fråga om betydelsen af ordet "må" i samma paragraf.

Den ärade reservanten har vidare sagt, att Riksbanken stödjer sig på Riksdagens garanti, och finner, ganska riktigt, att första orden af ifrågavarande paragraf, der det heter: att "Riksbanken förblifver under Riksdagens egen garanti och vård", innehålla tillräckliga garantier för

den enskilde, men det oaktadt frågar han, hvilka garantier eger den enskilde sedelinnehafvaren, i händelse af Riksbankens möjligen inträffande insolvens, och huru skola förhållandena då ordnas? Såsom jag föreställer mig, helt enkelt efter svensk lag, så att Riksbanken skulle komma i samma ställning som hvilken enskild person som helst, den der utgifvit förbindelser och blifvit insolvent eller råkat i konkurstillstånd. Nu har reservanten förutsatt, att Riksbanken skulle blifva insolvent och anser då att genom det förslag till lag, som af Myntkomitéen blifvit afgifvet, förhållandet skulle vara ordnad, så väl de enskilde emellan, som emellan de enskilde och Riksbanken, men finner den delen af frågan kvarstå ölost, huruvida sedelhafvaren i förutsatta fallet skulle ega betala sina räntor och skatter med sina innehafvande riksbankssedlar eller måste förskaffa sig silfver eller guld för att dermed fullgöra sin betalningsskyldighet. Jag föreställer mig, att det i sådant fall måste gå så till, att Riksdagen, som eger denna institution, som råkat i konkurs, måste sammanträda och reglera saken, och då det icke minst ligger i Riksdagens intresse, att skatterna ordentligt inflyta, så torde man hafva allt skäl antaga, att Riksdagen på bästa sätt skall se till, både att staten får sitt och att landets innevånare icke blifva trakasserade. Reservanten har beklagat, att icke något bestämdt stadgande i detta afseende finnes eller blifvit föreslaget. Jag tror dock, att det faller alldeles af sig sjelft att så måste tillgå, i händelse Riksbanken icke skulle kunna inlösa sina sedlar, och att följaktligen ett sådant stadgande är obehöfvt.

Den ärade representanten från Östergötland har såsom skäl för sitt yrkande om afslag å Utskottets förevarande hemställan anført, att en förändring i vårt banksystem borde börja med en reform af privatbanklagstiftningen, hvarefter det kunde blifva tid att vidtaga den åsyftade och önskade förändringen af 72 § Regeringsformen. Detta är ett argument, som jag hört så länge upprepas, att jag icke kunnat undgå att eftertänka hvilken reform man egentligen önskar. Enligt min tanke kan det väl icke gerna vara någon annan reform än en sådan som gent emot privatbankerna betryggar den allmänna säkerheten, ty det lär väl icke vara öfverensstämmande med tidens åsigter om rörelsens behof att tänka sig en banklagstiftning som inskränker rörelsen, utan en sådan som gör rymligt för rörelsen, endast med iakttagande af behöriga garantier för den allmänna säkerheten. Då frågar jag, hvilka äro väl dessa garantier?

Enligt min öfvertygelse ligga de endast i en stadgad skyldighet för privatbankerna att inlösa sina förbindelser med verkligt mynt, men en sådan skyldighet kan ej åläggas dem, så länge Regeringsformens 72 § står kvar i sitt nuvarande skick och stadgar, att sedlar skola såsom mynt i riket erkännas. Jag tror derföre att man vid närmare eftersinnande skall finna, att det af Regeringen nu framställda förslag om borttagande ur grundlagen af stadgandet, att sedlar skola som mynt erkännas, är början till en sund och betryggande banklagstiftning. Jag kan således icke instämma i den förste talarens klagan, att Regeringen genom nu framlagda förslaget brutit i den oveld, Regeringen bort visa i en sådan fråga. När Regeringen tagit frågan om hand, hade jag hoppats, att en hvar skulle finna, att den icke längre bör och får eller, i enlighet med en sann konstitutionel anda, kan betraktas såsom hafvande sin grund i ett enskildt

och ensidigt intresse. Vi böra väl tro, att den af Regeringens ledamöter, som nu framlagt förslaget, med klar blick insett hvad detsamma innebär, och för min del är jag Regeringen tacksam, för det hon, oakadt hon känt att luften i denna Kammare icke var gynnsam för förslaget, likväl framlagt detsamma, äfven med fara att råka ut för de misstankar, hvilka, om jag icke orätt uppfattade hans yttrande, den förste talaren tycktes hysa. Mot denne talare skulle jag äfven vilja anmärka, att han genom en slags omkastning eller eskamotering helt hastigt kommit från ordet "mynt" till uttrycket lagligt betalningsmedel, och det är likväl ganska lång väg mellan de begrepp, som dessa respektive uttryck beteckna. Med lagligt betalningsmedel menas icke något annat än det rörelsemedel, som i juridiska fall får gälla såsom betalningsmedel och i skatteuppbörden emottages.

Samme talare ordade äfven, med sin stora kännedom om bankväsendet, åtskilligt om förhållandena i England och Skottland. Så vidt jag känner banklagstiftningen i England, får Englands bank utgifva sedlar, som erkännas såsom lagligt betalningsmedel, med den inskränkning likväl att ingen sedel under 5 pund sterling — ungefär 90 R:dr R:mt — der utgifves. Hos oss deremot gäller en riksdaler riksmünt, som kanske är den enda sedelsort mindre bemedladt folk eger, såsom mynt, och det är just detta, som gör skilnaden så stor emellan vår banklagstiftning och den engelska. Dertill kommer att detta stadgande icke finnes i Skottlands banklag, och slutligen att det upphör att gälla, så snart en enda sedel à vista protesteras i Englands bank, hvarom något motsvarande stadgande icke finnes i vår grundlag.

Om förhållandena i Nordamerika anförde äfven talaren åtskilligt, men då vi alla veta huru oordnad detta lands bankväsende är, torde vi icke hafva några mönster att hemta derifrån.

Slutligen sökte talaren deducera stadgandet i 72 § Regeringsformen, att Riksdagen *allena* eger rätt att genom banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas, derhän, att icke någon annan bank skulle ega rätt att utgifva sedlar. Den ärade talaren lærer snart inse, att en sådan tolkning är ett alldeles för groft våldförande på svenska språket. Om jag t. ex. säger, att Herr Jöns Rundbäck *allena* eger rätt att utgifva reverser, som jag godkänner, så har jag väl icke dermed sagt, att alla andra personer äro förbjudna att utgifva reverser.

Hela denna fråga reducerar sig, efter mitt förmenande, till en fråga, huruvida det är principiellt riktigt eller oriktigt att låta i grundlagen kvarstå ett stadgande, att sedlar skola anses såsom mynt. Är nu detta principiellt oriktigt, hvarom jag tror alla äro ense, så vet jag sannerligen icke något skäl att icke taga bort stadgandet, särdeles som eganderätten derigenom icke obetydligt kan sättas i fara.

Slutligen är det att märka, att den grundlagsförändring, hvarom nu är fråga, i sjelfva verket icke är någon ändring i *sak*, utan endast en formel ändring, hvarigenom åsyftas att ur grundlagen borttaga ett stadgande, som rättast bör hafva och jenväl har sin plats i civillagen. Stadgandet om Riksbankens sedlars anseende för mynt finnes nemligen, såsom vi alla veta, i Myntbestämmingslagen den 1 Mars 1830, hvilken ännu eger gällande kraft, trots Herr Rundbäcks upprepade försäkringar om

motsatsen. Jag vill, med anledning häraf, erinra om diskussionen i denna fråga sistlidne riksdag, då en ledamot af denna Kammare, en man med stor juridisk lärdom och skarpsinnighet, som nu har sin plats på statsrådsbänken, förklarade, att den åsigt han vid en föregående riksdag hyst i fråga om myntbestämmningslagens giltighet och hvilken han uttalat i en reservation mot ett utaf Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet en föregående riksdag afgifvet betänkande, varit oriktig, och att han af Konstitutions-Utskottets vid sistlidne riksdag afgifna betänkande i denna fråga blifvit öfvertygad, att myntbestämmningslagen ännu har gällande kraft. Så erkänner en man med mod och fosterländskt sinne, att man kan begå ett misstag.

Man må säga om myntbestämmningslagen hvad man vill, att den fortfarande gäller eller icke — jag endast frågar, efter hvilken grund skulle invexlingen af Riksbankens sedlar ske, om icke efter den som stadgas i 1 § af denna lag? Jag åtminstone vet icke någon annan lag i detta afseende. Om vi nu, såsom Utskottet föreslagit, antaga Kongl. Maj:ts förslag att hvilat grundlagsenlig behandling, så kunna vi ega förhoppning att, innan den afgörande stunden kommer, då förslaget skall antagas eller förkastas, Regeringen framlägger förslag till nödiga reformer i banklagstiftningen, hvilka representationen får tillfälle att pröfva, men att nu afslå Utskottets hemställan att låta förslaget hvilat tills nya val skett, skulle, enligt min åsigt, vara att allt för mycket sätta sig på tvären.

Jag tillstyrker bifall till Konstitutions-Utskottets hemställan.

Herr Gustaf Jonsson: Jag hade föreställt mig, att det vore för ett land lyckligast att röra sig med statspapper och metallisk valuta. Detta är en vigtig rättslära för hvarje stat, som vill ordna sitt penningeväsende på ett sådant sätt, att det blir betryggande för framtiden. Men Konstitutions-Utskottets föreliggande betänkande har icke gifvit frågan en så betryggande och tillfredsställande lösning. För min del hade jag likväl önskat, att en sådan lösning ju förr dess heldre kunde åvägabringas. Ty att hafva ett sådant penningesystem vi för närvarande ega, är en stor olycka, i händelse en reaktion skulle inträda och landet komma i en eller annan kritisk belägenhet. Derföre bör frågan få sin lösning, innan det blir för sent. Men riksdag efter riksdag visar sig den misstanken vara rådande inom representationen, att dolda, men mäktiga enskilda intressen i banklagstiftningen söka göra sig gällande, och derföre fruktar man att borttaga de bestämmelser, som 72 § Regeringsformen innehåller. Konstitutions-Utskottet har, enligt min tanke icke i sitt förslag funnit den rätta lösningen af frågan, men jag önskar att Utskottet en gång måtte framlägga ett tillfredsställande förslag, som kan ordna vår banklagsstiftning medan tider är.

Jag hemställer till en hvar, som tänkt sig in i de förhållanden, som för närvarande herrska uti t. ex. Frankrike, om vi i händelse af ett så olyckligt krig, som härjat i detta land, skulle med bibehållande af vår nuvarande banklagstiftning vara mer än olycklige.

Prosten Ljunggren yttrade nyss, att det åligger Sveriges representanter att ansvara för att bankens sedlar inlösas, såvidt icke banken sjelf märkar göra det, och så länge man icke medgifver en mera utsträckt sedelutgif-

ningsrätt. Jag vill i anledning deraf till den ärade talaren hemställa huruvida icke Riksbanken är ett statens verk men ej representanternas. Vi representanter skola ordna såväl bankväsendet som allting öfrigt i landet, men vi hafva ej iklädt oss något ansvar som principaler för en bankinrättning med någon juridisk förpligtelse.

För öfrigt och då det föreliggande betänkandet icke fått en redaktion hvarmed jag kan vara belåten, så kan jag icke annat än instämma med dem som yrka afslag derå.

Herr Ehrenborg: Den siste ärade talaren har klandrat, att man här ingått i pröfning äfven af myntfrågan. Jag vill härvid erinra, att då Kongl. Maj:t såsom skäl för framläggandet af nädig proposition om förändring af 72 § Regeringsformen i första rummet angifver just myntfrågan, så måste man vara befogad att yttra sig om dessa båda frågor i ett sammanhang. Efter tagen kännedom just af Kongl. Myntkomitéens mästerliga arbete, samt under antagande af att en myntreform med guld till värde-mätare vore angelägen, snart utförbar, men af 72 § Regeringsformens nuvarande lydelse förhindrad, har jag uti min afgifna reservation framställt ett förmedlingsförslag, som innehåller det yttersta medgifvande till grundlagstörändring i detta afseende, som jag anser att vi för närvarande kunna göra. Detta förslag sammanstämmer i allt öfrigt med den af Herr Jöns Rundbäck i ämnet väckta motion, med undantag af hvad beträffar tid och sätt för genomförandet af en bestämmelse om upphörandet af enskilda bankers sedelutgifning. Jag anser nemligen oförenligt med helgden af dem redan medgifven rätt, att man nu skulle besluta en grundlags-ändring, som komme att inskränka den dessa banker för oktrojtiden beviljade sedelutgifningsrätt. Men på samma gång jag sålunda finner motionärens förslag i denna del omöjligt, så medgifver jag dock gerna, att det för oss uppställer ett ganska eftersträfvansvärdt mål. Utan att blunda för detta mål, men äfven utan att vilja befrämja dess vinnande genom ett icke lika godt medel, har jag velat ur ifrågavarande grundlagsparagraf borttaga den ovilkorliga tvångskursen, borttaga hindret för myntreformen och borttaga den vanprydande bestämmelsen om att papperslappar äro mynt, och i sådant syfte har jag formulerat förslag till en lydelse, som jag trott skulle möjligen kunna blifva tillfredsställande. Jag har emellertid ej svårt att förstå, om Kammaren har betänkligheter äfven vid detta.

När man nemligen öfverväger de tänkvärda spörsmål som Herr Ljunggren uti en sednare än min afgifna reservation framställt, kan man verkligen hafva skäl befara, att ett bifall äfven till blott detta medelvägsförslag vore ett under nuvarande förhållande väl långt taget steg. Och hvad beträffar nödvändigheten att genom en snar förändring bereda väg för myntreformen, så äro förhållandena uti Europa för närvarande icke egnade att ingifva förhoppning för de närmaste åren om antagandet af ett internationellt myntsystem. I betraktande häraf undrar jag icke så mycket på, om Kammaren föredrager rent afslag framför bifall till, vare sig min reservation eller Herr Rundbäckes motion. Jag undrar ej heller på om Kammaren i denna mycket omhandlade fråga gör till sitt program dels att oafåtligen sträfva efter ett riksdagsbeslut, som gör Riksbanken, i mån af de enskilda oktrojernas utgång, till vår enda sedelutgifvande national-

bank, och dels att, intilldess detta genom banklagstiftning skett, lika oaf-lätligen afslå hvarje förslag till upphäfvande eller inskränkning af den riksbankssedlarne i grundlagen tillförsäkrade företrädesrätt.

Herr Wijk: Såsom ledamot i Konstitutions-Utskottet har jag såväl vid denna som föregående riksdag biträdt majoritetens åsigt i denna fråga, och då ingen af de Kammarens ledamöter, som i Utskottet tillhörde denna majoritet, i afton begärt ordet, så ber jag att få yttra några ord till förmån för det Utlåtande Konstitutions-Utskottet i frågan afgifvit.

Då Utskottet vid flera föregående riksdagar framkommit med förslag i samma syfte som det nu till behandling föreliggande har Utskottet dermed i främsta rummet afsett borttagandet ur grundlagen af en lagbestämmelse, som, åtminstone betraktad ur statsekonomisk synpunkt, är en vanprydande fläck, isynnerhet då man betänker, att i hela den civiliserade världen är Sverige det enda land, der ett grundlagsstadgande ännu bibehålles, som föreskrifer att papperslappar äro lika med mynt. Till framläggande af ett dylikt förslag har Utskottet vid denna riksdag ytterligare hemtat ett skäl i den Kongl. propositionen om en myntreform, som genom en af båda Kamrarne biträdd underdånig skrivelse blifvit framställd såsom ett önskvärdt mål.

Jag vill icke inlåta mig i något föredrag till försvar utaf hvad Utskottet gjort i detta hänseende såväl vid sista som närvarande riksdag, då jag icke skulle kunna åstadkomma annat än ett svagt genljud af Utskottets utlåtanden i frågan. Jag vill i det fallet endast hänvisa till Konstitutions-Utskottets betänkande vid förra riksdagen, hvilket till och med bland dem, som hyllade en mening, motsatt Utskottets, välförtjent åtnjöt anseende för att innehålla en särdeles klar utredning af ämnet. Hvad jag anser mig böra göra, är att söka bemöta några af de invändningar, som blifvit gjorda mot betänkandet, och jag vänder mig för sådant ändamål mot den motion, som blifvit i ämnet framställd, och de reservationer, som mot betänkandet blifvit inom Utskottet afgifna, och i hvilka de talare, som i afton uppträdt, förenat sig.

Hvad då först Herr Faxes reservation beträffar, vill jag icke neka till att i densamma ligger en åsigt, som äfven jag i viss mån delar. Men jag kan dock icke härvid fränse, att Kammaren för ett par riksdagar sedan — i form af betänkande från Sammansatt Lag- och Banko-Utskott — pröfvat ett dylikt förslag och dervid kommit till det resultat, att ett nytt myntsystem icke kunde införas med bibehållande af den form 72 § Regeringsformen nu innehar. Medgifvas får också, att reformen svårligen låte sig genomföras utan en långt sträckt tydning af denna paragraf i grundlagen. Jag anser således, att denna reservation icke bör få något inflytande vid Kammarens beslut i frågan.

Hvad deremot angår Herr Rundbäcks motion i ämnet, som jag tillåter mig att behandla i sammanhang härmed, så går den i en alldeles motsatt riktning till det slut, hvori Utskottet stadnat. Jag ber i förbigående få anmärka, att då denna fråga vid föregående riksdag var föremål för öfverläggning i Kammaren, från många håll framskymtade den misstanken, att i förslaget om ändring af 72 § Regeringsformen låg "en hund begrafven". Denna "hund" har man sedermera förvandlat till ett

“förstucket privatbanksintresse”, men hvori detta består har jag aldrig kunnat förstå. Deremot tror jag, att inom Kammaren förefinnes ett förstucket privatbankshat, en misstanke som jag icke kan annat än finna fullt konstaterad genom Herr Rundbäcks motion. Denna ovilja mot de enskilda bankerna, Riksbankens konkurrenter, har gifvit sig luft uti förslaget om att i 72 § införa bestämmelsen om, att Riksbanken ensam skall ega rätt att inom riket utgifva sedlar. Jag får härvid säga, att jag anser att grundlagen icke gerna bör innefatta bestämmelser, som aise den ekonomiska lagstiftningen. Denna sednare varierar och förändras, allt som upplysningen stiger, och den har under de sista åren gått framåt med jättesteg. Ett bevis på att en sådan stigande upplysning i de ekonomiska begreppen numera gör sig gällande, ligger i den omständigheten, att ingen enda af de reservanter, som anmält sig mot ifrågavarande betänkande, uppträdt till försvar för eller vidhållit den nuvarande lagbestämmelsen om ovilkorlig tvångskurs å Riksbankens sedlar. Herr Rundbäck har dock såsom vilkor för borttagandet af denna abderitiska bestämmelse uti sin motion föreslagit dess utbytande mot ett annat stadgande af ganska tvivelaktig riktighet, det nemligen att Riksbanken skulle erhålla monopol på att ensam utgifva sedlar i riket. Men lika visst som vi hunnit så långt i upplysning, att ingen vill påstå att papper är mynt, lika visst är det också, att frågan om en nationalbank skall ega monopol att ensam utgifva landets sedlar ännu är oafgjord. Jag minnes ganska väl, att då efter 1857 års kris uti de i ekonomiskt hänseende mest framstående länderna, Frankrike och England, gjordes undersökningar för att få utrönt orsaken till den stora katastrofen, finansiella storheter i England framställde som skäl dertill den omständighet, att i Storbritannien sedelutgifningsrätten icke vore monopoliserad för “Bank of England”, på samma gång som af lika framstående auktoriteter i Frankrike den åsigt gjordes gällande, att den uteslutande rätten för Frankrikes bank att utgifva sedlar vållat i betydlig grad de finansiella svårigheter hvarunder sistnämnda land då arbetade. Häråf framgår att denna fråga om riktigheten af sedelutgifningsrättens monopolisering ännu inom statsökonomien är en oafgjord fråga, och att under sådana förhållanden införa ett stadgande härom i Sveriges grundlag synes mig lika oklokt som obehöfligt.

Motionären har visserligen gått Kongl. Maj:ts i den nådiga propositionen framställda och majoritetens inom Konstitutions-Utskottet tillstyrkta förslag till mötes, så till vida att han vill utbyta ordet “silfver” mot “rikets verkliga mynt”, men han vill icke allenast bibehålla de tvänne sista momenten af paragrafen, utan äfven deri inrymma en ny bestämmelse af följande lydelse: “Så länge denna Riksbankens skyldighet fullgöres, skola sedlarne såsom lagligt betalningsmedel erkännas”. Härom är egentligen ingenting att invända, då nyttan af en så kallad “legal tender” svårligen kan bestridas, men jag kan icke gilla att dylika bestämmelser intagas i en grundlag, emedan de vilkor, hvarunder en sådan egenskap må banksedeln tillerkännas, äro af så omständlig natur, att de föga egna sig för upptagande i en grundlag, men väl i en särskild författning af civillags natur, som efter vexlande förhållanden af Konung och Riksdag gemensamt ättare kunna förändras än hvad som med den helgd, som bör tillkomma

en grundlag, må anses förenligt. Jag anser således, att Herr Rundbäcks motion, såsom Utskottet föreslagit, bör lemnas utan afseende.

Hvad härefter angår Herr Ehrenborgs reservation, synes den ärade reservanten vara af samma mening som Herr Rundbäck, deri att han anser det för en olycka för landet att enskilda banker hafva rätt att utgifva sedlar, samt att denna rätt ensamt bör tillhöra Riksbanken. Han har dock icke ansett att för närvarande något stadgande, identiskt med det af Herr Rundbäck föreslagua, bör i grundlagen införas, emedan en stor del af de enskilda bankerna ännu hafva oktroy, och således ett dylikt stadgande i grundlagen skulle stå i strid med de åt enskilda banker redan gifna privilegier. Mot reservantens förslag om införande i ifrågavarande grundlagsparagraf af en bestämmelse om att Riksbankens sedlar skola vara lagligt betalningsmedel gör jag samma anmärkning som mot enahanda förslag af Herr Rundbäck, nemligen att det är af ekonomisk natur och sålunda icke tillhör grundlagen. Det skulle dessutom efter min uppfattning lägga hinder i vägen för hvarje reform i sedelutgifningsrätten för de enskilda bankerna, afseende att ålägga dessa inlösa sina sedlar med mynt i stället för Riksbankens sedlar, en reform som jag anser vara af största vikt att snarast möjligt få genomförd. Jag har svårt att se, huru en sådan föreskrift skulle kunna dem åläggas, så länge, iföljd af ett grundlagstadgande, riksbankssedeln utgör ett lagligt betalningsmedel i alla liqvider inom landet. Man skulle i annat fall förklara, att detta gällde för privatbankerne endast för dess fordringar men ej för deras skulder.

Hvad vidare beträffar den af Herr Ljunggren afgifna reservationen, så närmar den sig Utskottets åsigt, deri att Herr Ljunggren vill taga bort tvångskursen å riksbankssedlarne. Den värde reservanten uttalar dock en farhåga, i anledning deraf att uti Utskottets förslag till ny lydelse af förevarande grundlagsparagraf icke innehållas föreskrifter om Riksbankens förvaltning i händelse af en olycklig utgång af dess verksamhet, det vill säga en bakrutt, ej heller om dess sedlars ställning till statsverket i afseende å skatteuppbörden vid ett sådant tillfälle. Jag erkänner att detta är beaktansvärdt, men den saken tyckes mig också vara temligen klar, att om föreskrifter för ett dylikt möjligen inråffande olycksfall skulle uti lag gifvas, frågan om betalningsskyldigheten och qvitningsrätten icke har sin rätta plats uti grundlagen. Frågan härom borde snarare förekomma i en civillag, som — på samma gång den bestämde detta — äfven innehölle stadganden om bankens privilegier under vanliga, normala förhållanden.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, och då jag anser bestämmelsen om tvångskurs å Riksbankens sedlar såsom en fläck i grundlagen, som visserligen för närvarande endast står der som en oskadlig fläck, men under andra svåra förhållanden skulle kunna hafva högst bedröfliga följder; — i betraktande häraf och då förändringen i fråga möjliggör en myntreform, som äfven Riksdagen ansett af behovet påkallad, då den möjliggör en revision af villkoren för sedelutgifningsrätten för enskilda banker och på samma gång icke rubbar den egenskap af lagligt betalningsmedel, som uti nu gällande myntbestämmingslag tillförsäkras Riksbankens sedlar, ej heller hindrar, att, om det förslag till civillag i ämnet, som af Kongl. Maj:t kommer att framläggas vid den riksdag, då denna grundlagsfråga förekommer till slutligt afgörande, icke skulle tillräckligt betrygga de före-

trädesrättigheter man anser Riksbanken böra ega, Riksdagen då eger rätt att afslå den nu ifrågasatta förändringen i 72 § Regeringsformen; så anser jag att allt skäl nu förefinnes att förklara ändringsförslaget hvilande, hvarom jag ock värdsamt anhåller.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! 72 § Regeringsformen har vid många föregående riksdagar både före och efter den tid, då den nya Riksdagsordningen trädde i verket, varit föremål för behandling, så att ingen talare lär kunna komma fram med något nytt i den saken, som verkar något hvarken för eller emot. För min del har jag under de föregående diskussionerna i ärendet många gånger varit i tillfälle att uttala min åsigt i detsamma, så att jag icke nu i afton vill upptaga tiden med att återigen upprepa dem, utan inskränker mig till att, såsom jag gjort vid de föregående tillfällen då frågan förevarit i Kammaren, yrka afslag å Konstitutions-Utskottets förslag.

Herr U hr: Min åsigt ligger mycket nära min grannes här framför, men den är alldeles motsatt den mening som hyses af min granne bakom, den ärade ledamot som nyss hade ordet. Han yttrade, att om vi nu ändra 72 § Regeringsformen, vi med säkerhet kunna påräkna att sedermera inom ganska kort tid få de öfriga förändringar som äro nödiga. Jag för min del vill först se, att dessa andra förändringar i banklagstiftningen komma till stånd, innan jag röstar för ändring af "72:an". Då jag sjelf många upprepade gånger väckt motion om ändring af en viss grundlagsparagraf, har man svarat mig: "Vänta litet, du har visserligen rätt, men du har alldeles för brådtom." Så äfven nu. "Ha'n ej så brådtom, gubbar", säger jag. Låt oss få de utlovade ändringarne i banklagstiftningen först och *sedan* ändra "72:an." Jag yrkar för närvarande afslag.

Herr Key: Jag vågar påstå, huru paradox det än må låta, att det i viss mån råder en ganska liten meningsskiljaktighet i denna fråga inom Kammaren. Här finnes ingen, som förnekar, "att sedlar icke äro mynt, derom äro vi således alla ense. Jag tror äfven, att alla äro med om att erkänna, det 72 § Regeringsformen en gång kan saklöst borttagas.

Men oaktadt detta så återkommer dock striden år efter år, riksdag efter riksdag. De som påyrka förändring af 72 §:s lydelse, vilja icke alls höra på de *vilkor*, under hvilka vi andra vilja medgifva densamma. Således är det antingen en förunderlig döfhet å deras sida, eller också måtte det icke vara så farligt med de så mycket omtalade "riksvådliga följderna" af att låta grundlagen förblifva som den är.

Emellertid tror jag icke, att striden kan få ett slut på annat sätt än genom en kompromiss. Å ena sidan håller man på 72 § såsom ett *bytesmedel* för att dermed tillhandla sig vissa förändringar i banklagstiftningen; å andra sidan vill man taga bort 72 §, utan att gifva de äskade förändringarne i stället. Till slut måste, som sagdt, kompromiss inrätta mellan dessa olika meningar, starka båda två och förgäfves sökande att kullslå hvarandra.

Jag tror för min del, att det är det fransyska banksystemet, som i framtiden blir gällande. Grunden för detta system är: de enskilda in-

tressenas uppgående i det allmännas och tvärtom. Dessa intressen komplettera hvarandra. Det allmännas redbarhet och soliditet, men med sitt officiella tröghetsmoment, stärfjande vinstbegäret hos de enskilda aktieegarne, och detta sednare deremot stimulerande de förra. Se der den väg, vi troligen förr eller sednare måste besluta oss för att beträda.

Vid flera föregående riksdagar har jag hatt tillfälle yttra mig i denna fråga. Kammarens majoritet har blifvit mer och mer böjd för afslag, och det är min äfvertygelse att det skall förblifva det allt framgent, ända tills man lyssnar till dess fordring om reform i lagstiftningen för vårt bankväsen. Mer och mer förgäfvos föreställer man Kammaren de "riksvärdliga följderna", de gräsliga olyckor som kunna uppstå af att bibehålla 72 §:n Regeringsformen oförändrad, ty den slutsatsen gör sig sjelfmant, att om ifrågavarande förändring är så riksgagnelig och framför allt så riksviktig att ofördröjligen antaga, som visst folk vill påstå — hvarför då icke lyssna till majoritetens vilkor för verkställande af en sådan förändring? Hvarför icke börja i rätta ändan? Ändra först privatbank-lagstiftningen, så skola vi sedan kasta bort 72 § såsom ett makuleradt papper.

Jag anser vidare, att regeringen skulle handlat klokt, om den icke sammanbundit frågan om införande af ett nytt myntsystem med guld till standard med nu förevarande fråga om förändring af 72 § Regeringsformen. Ty, såsom en ärad talare från Östergötland sade för en stund sedan, dessa frågor stå i viss mån oberoende af hvarandra. Vi kunna verkligen få guldmynt utan att ändra 72 § det minsta.

På dessa och de många andra skäl, som jag vid föregående riksdagar under debatterna rörande denna fråga haft äran anföra, men icke nu vill trötta Kammaren med att upprepa, yrkar jag äfven i år afslag å betänkandet.

Herr Dufwa: Då denna fråga sistlidet är var föremål för Riksdagens pröfning, var den föranledd och väckt genom enskild motion; nu har sådant skett genom en Kongl. proposition. Det torde då vara i denna Kongl. proposition, som man har att vänta sig de skäl framställda, hvilka skola gifva befogenhet åt det gjorda förslaget. Följer man i sådant syfte den referering af propositionen som Utskottet lemnat, så finner man först, att Kongl. Maj:t förklarar sig "anse att det skulle medföra väsendtliga fördelar för Sverige att så snart som möjligt öfvergifva sitt nuvarande, på silfver grundade myntsystem och öfvergå till ett, hvaruti guld antages såsom ensam värdemätare." Det är således i främsta rummet för att befordra införandet af ett guldmyntsystem, som man ansett sig böra väcka denna fråga. För min del tror jag, att en god del af de olägenheter, hvarmed vårt nuvarande ekonomiska system är behäftadt, stå i sammanhang med den alltför stora sedelmassa och den alltför ringa kvantitet verkligt mynt, som finnes i rörelsen till liquiders verkställande; och då jag dertill anser det blifva ganska svårt att i någon större grad förbättra förhållandet, så länge det gäller att utbyta bruket af sedlar mot silfvermynt, finner jag häruti en gifven fördel att få guld i stället. Men framställningen är ej fullständig, då Kongl. Maj:t förklarar sig instämma i komiterades åsigt om önskligheten af införandet af ett på guld i stället för silfver grundadt myntsystem. Man skulle häraf kunna tro, att frågan

blott gällde att, med bibehållande af det nuvarande myntsystemet, använda guld i stället för silfver. Vore saken så enkel, borde det väl ej möta många hinder och betänkligheter att utbyta våra nuvarande myntstycken mot guldmynt af samma valörer. Men hvad komiterade hafva föreslagit, och hvad man har all anledning tro Kongl. Maj:t åsyfta är införandet af ett internationellt myntsystem, hvilket otvifvelaktigt också har sina fördelar. Men härvid torde det vara skäl att väl betänka sig, innan man beslutar sig för hvilket system man bör antaga. Såsom frågan nu står, då ännu flertalet af de större och mäktigare nationerna, med hvilka vi ega eller eftersträfvat lifligare affärsförbindelser, icke bestämt sig, torde det vara för tidigt för oss att skynda med beslutets fattande. De förluster man förespeglar att vi möjligen kunna göra genom att dröja, tills vi sett hvad system andra nationer antaga, kunna i värsta fall endast blifva obetydliga, emot dem vi skulle ådraga oss, om vi nu välja ett system och sedan, ifall flera af de större nationerna tilläfventyrs förena sig om ett annat, finna oss hafva gått miste om många af de påräknade fördelarne och kanske bragta derhän att nödgas göra om alltsammans. Jag vill nu icke vidare inlåta mig på denna sak; jag har blott velat uttala min mening derom att, så framt meningen är att införa ett *internationellt* guldmyntsystem, vi böra afvakta hvad flera af de större staterna göra och icke försöka uppträda såsom stermakt, för att liksom gifva tou åt dem. Emellertid erkänner Kongl. Maj:t, att för genomförandet af en förändring i myntsystemet icke skulle behövas annat än att insätta orden "guld eller" i den omhandlade paragrafen, och således kan nämnda förändring icke utgöra tillfyllestgörande motiv för det upphäfvande af hela sednare delen af paragrafen, som nu blifvit föreslaget. Det anföres ock vidare såsom skäl för förslaget, att "dertill manade redan tvetydigheten i paragrafens nuvarande lydelse angående banksedlarnes egenskap af lagligt betalningsmedel, och behofvet deraf växte ju mera den uppfattning gjorde sig gällande, att sedlarnes fortfarande erkännande såsom mynt vore fullkomligt oberoende af Riksbankens förnåga att fullgöra sin i sista punkten af paragrafen stadgade, men redan efter allmän lag åliggande skyldighet att inlösa sina sedlar efter deras lydelse.»

Men om någon oriktig tolkning af paragrafen skulle vilja göra sig gällande, vore väl snarare skäl att åstadkomma en gällande förklaring om hvad paragrafens ord innebära eller ett förtydligande deraf. Redan med nuvarande lydelse är jag för min del benägen tro meningen vara att sedlarnes skola som mynt erkännas endast så länge de med silfver inlösas. Slutligen anför Utskottet ur Kongl. Maj:ts proposition, "det knappast någon meningsskiljaktighet borde kunna förefinnas derom, att bestämmelserna, huruvidt en tvångskurs för Riksbankens sedlar må ega rum, lämpligen borde utgå ur Regeringsformen". Är detta den mening man *bör* hysa, så får jag bekänna, att jag icke kan göra hvad jag hör, ty jag anser verkligen den meningen kunna hafva goda skäl för sig, att, så länge vår grundlag innehåller och med all rätt innehåller stadganden om Riksbankens tillvaro och styrelse, det icke finnes fog att ur grundlagen utstryka stadgandet om samma banks rätt att utgifva sedlar och om den giltighet såsom betalningsmedel dessa sedlar böra ega.

Det är väl lätt att säga, hvad som ock många gånger blifvit åberopadt, att intet lands grundlag har ett sådant stadgande, som bestämmer om banksedlars giltighet såsom betalningsmedel, m. m. dylikt. Men då det här icke är fråga om att skriva en ny grundlag för ett nytt folk, utan frågan gäller att fortgå i en utveckling, som har sekler bakom sig, så torde det vara bäst att bedöma saken, sådan den i verkligheten företer sig. Vi hafva en mängd föreskrifter i våra grundlagar, som icke finnas i andra länders, men som vi funnit lämpligt för oss att antaga, mestadels under förhållanden som berättigat dem till plats i grundlagen. Då intet annat land har en bank i den egendomliga ställning som vår Riksbank, så bevisar det ju i sjelfva verket ingenting, att dylika stadganden som vår grundlags om Riksbanken ej finnas i andra länders grundlagar. Dessa anses ju böra innehålla stadganden om regeringens och folkrepresentationens sammansättning, rättigheter och åligganden samt formerna för deras verksamhet, och då nu det är en bland Sveriges folkrepresentationens rättigheter att hafva sin egen bank och att förvalta den, bör ju detta förhållande finnas i grundlagen uttryckt, och då torde det icke vara så olämpligt, att äfven i grundlagen uttalas, om denna bank eger utgifva sedlar och hvad rätt dessa skola hafva. Detta är en så pass vigtig rättighet för banken och kan hafva ett så afgjordt inflytande på beskaffenheten af det privilegium för representationen, som rättigheten öfver Riksbanken innebär, att, sedan ett sådant stadgande en gång kommit in i vår grundlag och i mansåldrar stått der, det torde böra företas andra skäl för att borttaga detsamma än blotta grunderna för hvad vanligen räknas till civillagstiftningen. Finnes dessutom verkligen ingen betänklighet vid att stryka den nu omhandlade bestämmelsen i grundlagen och öfverflytta den till civillagen? Ligger i en sådan åtgärd måhända icke en ny fara för den allmänna ekonomiska ställningen? Jag tror mig kunna visa detta, på samma gång jag anser mig dermed hafva besvarat hvad en talare här yttrat, att förfäktarne af paragrafens kvarstående skulle i förslaget befara ett förstucket privatbanksintresse. Om en sådan förändring vidtoges, hvarigenom man helt simpelt ur grundlagen stryker ifrågavarande stadgande och insätter det i civillagen, kan man då ej under vissa omständigheter komma derhän, att hvarje enskild banks sedel får tvångskurs? Jo, visserligen, ty så länge grundlagen stadgar, att "Riksdagen *allena* eger att genom banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas", lära väl alla vara derom ense, att endast Riksbankens sedlar kunna såsom lagligt betalningsmedel gälla. Men om vi förflytta detta stadgande till civillagen hvad blir följden? Jo, att om det skulle komma en så olycklig dag, att våra privatbanker, till följd af ogynnsamma konjunkturer, råkade i förlägenhet och finde svårt att reda sig, så stode ju vägen öppen att genom ett civillagsstadgande, som snart nog kunde genomdrivas, gifva dessa bankers sedlar tvångskurs. I det nuvarande grundlagsstadgandet ligger dock ett hinder för ett sådant steg. Och då man så häftigt ifrar mot den s. k. tvångskursen för Riksbanken, nog borde man kanske utfinna andra utvägar för sakens bättre reglerande, än att genom den föreslagna grundlagsförändringen öppna dörren för möjlighet af tvångskurs äfven på andra bankers sedlar. Jag tror således, att det ifrågavarande stadgandets plats i grundlagen icke är så alldeles utan betydelse, och att det icke är

en så alldeles gifven sak, att dess öfverflyttande till civillagen icke innebär något mer än en lämpligare placering af föreskrifterna.

Slutligen går Kongl. Maj:ts proposition jemväl derpå ut, att denna fråga skall tagas i öfvervägande, utan att det blifvit framlagdt hvilken civillag skall sättas i stället. Då grundlagen bestämmer att tillägg eller ändringar i densamma icke kunna ega rum utan två Riksdagars derom fattade beslut, och då nu icke är fråga om att helt enkelt upphäfva ett gällande stadgande, utan i sjelfva verket om dess utbytande emot andra lagstadganden, så anser jag det vara representationens ej mindre rättighet än pligt att vid begge tillfällena öfverväga, icke blott hvad man vill taga bort, utan äfven hvad man vill sätta i stället, och jag tror det vara för mycket begärdt, att vi skulle godkänna grundlagsförändringen, utan att ens ega tillfälle bedöma den motsvarande lag man vill sätta i stället. Detta synes mig icke rätt eller öfverensstämmande med grundlagens mening.

Jag skulle för vidare yttrande kanske böra öfvergå till granskning af hvad Konstitutions-Utskottet yttrat i frågan. Men då denna som bekant gång efter annan under olika former blifvit hänskjuten till Kammarens pröfning, och det af Utskottet nu afgifna betänkandet är ganska kortfattadt i jämförelse med det vidlyftiga yttrande sistlidne Riksdags Konstitutions-Utskott i ämnet afgaf, så tror jag en sådan granskning nu vara mindre behöflig.

Deremot har här bland oss blifvit utdelad en uppsats i tidskriften Samtiden, som synes utgöra en sammanfattning af de åsigter, man under de sednare åren från vissa håll sökt göra gällande i denna fråga, och jag skulle önska att i det följande af mitt yttrande till granskning upptaga några af de uttalanden, som der förekomma, hvartill jag anser mig så mycket heldre manad, som skriften förmodligen är oss meddelad i syfte att inverka på pröfningen af det ämne, som nu föreligger till Kammarens behandling. Författaren säger på ett ställe i skriften: "oaktadt partidelserna, för hvilka vi icke kunna hysa någon djup aktning, och okungheten, som icke berättigar till särdeles mycket större," då jag tror mig vara skyldig antaga, att författaren icke känner sig hindrad att hysa en både "djup" och "särdeles" aktning för sig sjelf, är det följaktligen en lidelsefri och kunskapsrik framställning af det föreliggande ämnet vi äro berättigade att i hans afhandling vänta oss. Från min tilläfventyrs okunniga ståndpunkt vågar jag dock framkasta några tvifvel, huruvida en sådan väntan blir uppfylld. Redan titeln på afhandlingen: "Grundlag contra eganderätt" är egnad att väcka inkast från båda synpunkterna. Påståendet, att § 72 Regeringsformen skulle strida mot eganderätten, är något som man tyvärr igenfinner i Konstitutions-Utskottets utlåtande och som flera år blifvit från vissa håll upprepadt, och man finner äfven denna författare förfäktat, att det i 72 § förekommande stadgande, att Riksbankens sedlar skola såsom mynt erkännas, utgör ett ingrepp i eganderätten. För pröfning af detta påstående måste man göra sig reda för hvad med eganderätt förstås. Den tid i min ungdom, då jag hade att inhemta begreppet af eganderätt, definierades denna så, att dermed förstods rättigheten att med andras uteslutande på alla lofliga sätt fritt förfoga öfver sin egendom, och någon förändring i detta eganderättens begrepp lär icke hafva skett. Hvad gör väl 72 § Regeringsformen för inskränkning i

denna rätt? Om jag eger en banksedel, icke frånges den mig; om jag har en fordran, icke hindras jag att göra den gällande efter dess lydelse genom något stadgande, som återfinnes i § 72 Regeringsformen. Att värdeförändringar kunna inträffa, är något helt annat, som icke berör eganderätten. Så har man under den tid, som närmast lefver i minnet, sett huru t. ex. fyra-procents-obligationer kunna vid deras utgifvande anses värda 91 procent, men ett antal år derefter icke betalas med mera än några och sjuttio procent. Likaså har det på sednare tider funnits fem-procents-obligationer, som i början såldes till nära pari, men efter några år kunde fås till och med för 83 procent och nu åter närmast sig parivärde. Kunna väl dessa prisfall kallas för ingrepp i eganderätten. Visserligen icke, ty obligationernas innehafvare ega att lika fritt förfoga öfver dem utan inverkan af värdeförändringarne. Så ock är det här icke fråga om eganderätten, men möjligen, derest paragrafen rätteligen så tolkas, om äfventyr för fastheten i värdeberäkningar. Vill man hafva exempel på en lag som gör ingrepp i eganderätten, låtom oss då tänka på konkurslagens stadgande om tvångsackord och på en fordringsegares ställning gent emot detta eller gent emot § 72 Regeringsformen. Om en fordringsegare har en revers på 100 R:dr, kan då någon efter denna 72 § tvinga honom att lemna ifrån sig densamma, utan att få 100 R:dr i stället? Detta lär väl ingen vilja påstå. Men i konkurslagen hafva vi nyss antydda stadganden, som helt nyligen tvingade honom att afstå sin fordran mot sin vilja för snart sagdt hvilken ringa andel som helst af dess belopp, och ännu i dag nödgas honom, genom s. k. tvångsackord, att åtnöjas med 25 R:dr i stället för hundra. Detta är ingrepp i eganderätten, men nu förevarande grundlagsbud gäller icke eganderätten; det föreskrifver icke hvarken konkurs eller tvångsackord.

Med åberopande af hvad jag nu erinrat, hemställer jag, huruvida icke detta tal om eganderätt såsom föremål för ingrepp af 72 § Regeringsformen är ett missbruk af ord? Författaren talar vidare åtskilligt om Riksbankens förnyade bankrutter, som förorsakat att personer, som i Banken insatt sina penningar, förlorat ända till $\frac{1}{4}$ af sin "förmögenhet", och jemväl nämnes att en välgörande stiftelse af sin ursprungliga åt Riksbanken anförtrödda egendom numera endast egde $\frac{1}{100}$ i behåll. Detta tal om Riksbankens bankrutt har omtuggats, likasom det nyss omförmälda om eganderätten i åtskilliga år, och för kända ändamål. När gjorde då Riksbanken bankrutt såsom bank? Det torde vara öfverflödigt nämna, att det egde rum då den var en slags enskild bank, som stod under Palmstruchs ledning, och att orsakerna härtill voro för långt sträckt sedelutgifning, och att de, som skulle vara kontrollanter öfver banken, sjelfva befunnos vara aktieegare i densamma. Då gjordes bankrutt, men utan förlust för innehafvarne af sedlarne, hvilka då inlöstes af staten, ehuru banken ej var rikets bank; vid de bankrutter åter Riksbanken sedermera gjort har den fått låna sin firma åt statsverket, som begagnat banken för sina ändamål men undandragit sig att fullgöra bankens förbindelser. Det är således i verkligheten icke banken, utan Svenska statsverket, som gjort bankrutterna. De förhållanden, som föranledt detta, hafva under tiden betydligt ändrats. Om nu staten behöfver penningar, tviflar jag på, att någon vill fylla bristen genom att låta banken släppa

ut så eller så mycket sedlar i veckan eller månaden utan deremot svärande klingande valuta. Nu för tiden torde i stället Riksgälds-kontoret få utgifva obligationer. Detta tal om Riksbankens bankrutter, utan all redogörelse för sättet huru de tillkommit, är derföre enligt mitt förmenande, trots författarens lidelsefrihet och kunskapsrikhet, ett sätt att förvilla saken, icke att upplysa den. Längre fram heter det: "Är det då orätt att säga, att det är grundlagen som gör undersåten rättslös i förhållande till dem, åt hvilka han i en eller annan form anförtrott en större eller mindre del af sin förmögenhet?" När skedde nu de omtalade bankrutterna? Jo, utom en, *innan* det nu omtvistade stadgandet kom in i grundlagen. Efter tillkomsten af detta stadgande hafva visserligen följderna af de sista svårigheterna utvecklat sig, och då staten ej fullgjorde sin pligt ledt till ännu en bankrutt, men någon rättslöshet till följd af *detta* grundlagsstadgande, som alls icke auktoriserar någon bankrutt, har visserligen icke uppkommit. Att äfven framställningen i denna del är för litet lidelsefri behöfver jag knappt påpeka.

Vidare talas om realisationen af år 1830, då "Statsmakterna beslöto att bankens silfverutvexling ånyo skulle taga sin början, men med endast fem åttendedelar af det förskrifna beloppet, så att en fordran af 128 skilling i sedlar endast betalades med 48 skilling i silfver," hvarefter det säges, att "man således förlorade tre åttendedelar." Jag tror mig kunna våga påstå, att 48 är tre och icke fem åttendedelar af 128, och att således förhållandena blifvit i den upplysande uppsatsen alldeles omkastade. Vare sig att det nu är ett räknefel eller oförmåga att skilja vinst och förlust, så erkänner jag, att man kan vara mycket kunskapsrik och mycket aktningvärd, om än man är något svag i räknekonsten eller har svårt att skilja debet och kredit, men deremot betviflar jag behörigheten att uppträda såsom auktoritet i ekonomiska ämnen och förhålla andra, att de ej äro färdiga till hvad som helst för att rätta ett felaktigt uttryck, då man sjelf icke bättre kan hålla reda på det hvarom man uppträder som läromästare. Vidare heter det: "De som egde fordringar från tiden omkring 1809 års revolution hade således genom realisationen förlorat tre åttendedelar af sin förmögenhet." Författaren är som nyss nämndes mycket missbelåten öfver den envishet, hvarmed man här i Kammaren undandraget sig att, utan i sammanhang med en verklig förbättring i hithörande lagstiftning, ändra ett sådant uttryck som det i 72 § att sedlar skola erkännas såsom "mynt". Men huru begagnar han då sjelf, för att komma till sina slutsatser, vissa uttryck i dessa ämnen? Han säger att en persons förlust af andel i en fordran är förlust af motsvarande andel af hans *förmögenhet*. Förmögenhet är, om jag ej allt för mycket misstager mig, hela sammanfattningen af en persons materiela tillgångar. Om man nu ock förlorat en del af *alla* sina fordringar -- och här gällde förlusten blott fordan hos banken -- innebär väl detta, att man förlorat samma del af sin förmögenhet? Bland dem, som ega förmögenhet, torde vara ganska få, som kunna antagas ega endast fordringar. Detta kan möjligtvis vara förhållandet med sådana banker, som icke hafva fonder af silfver eller guld till underlag för sin rörelse, eller med procentare, som äro så nitiska i sitt yrke, att de icke ens lägga sig till nödigt bohag. Man
lärer

lärer således icke rätteligen kunna säga, att, derföre att man förlorat tre åttandedelar af sina fordringar, än mindre för samma förlust å en fordran, man förlorat tre åttandedelar af sin förmögenhet! Uppsatsen innehåller vidare i ordningen en intressant afhandling om sättet att drifva elfvenbehandling i Afrika, i sammanhang hvarmed författaren fått kännedom om en, som han sjelf säger, öfverraskande definition på mynt, till bevis för hvars riktighet han anför, att "så snart *myntet* upphör att vara oumbärligt såsom bytesförmedlare, återtager det *sin egenskap af personlig prydnad eller husgeråd*." Vi veta alla att mynt är ett metallstycke af viss vikt och form, och att, när det genom nersmältning eller annan sådan behandling förlorat denna form, det icke längre är mynt, men att detta metallstycke, såsom ännu mynt, hade till egenskap att vara personlig prydnad eller husgeråd, det har man hittills icke vetat och ej heller är det lätt att fatta. För min del måste jag bekänna, att jag finner det vida mindre vådligt att säga det sedlar äro mynt än att påstå det mynt äro husgeråd eller personliga prydnader. Måhända har författaren trott sig kunna hemta något försvar för sin sats från den omständigheten att medaljer understundom begagnas som personliga prydnader, men medaljer äro icke mynt, och under hvilka förhållanden mynt kunna begagnas som husgeråd, derom har författaren lemnat sina läsare i okunnighet. Att myntet, nedsmält, naturligtvis förlorar sin egenskap af mynt och att metallens sedermera kan begagnas till husgeråd eller hvad annat som helst, det faller af sig sjelft. Jag tror emellertid icke att ett sådant framställningssätt, som författarens, är egnadt att reda begreppen, men möjligen att intrassla dem. Längre ned finner författaren de präglade guld- och silfverstyckena obehägnade och söker sig om efter bättre bytesmedel, och finner detta i "*förtroendet*". Jag vill icke särskildt uppehålla mig vid framställningen härom, men kan dock icke undgå att anmärka att förtroendet, ehuru *bytes*-medel, icke synes vara ömsesidigt, enär det efter författarens framställning egentligen synes tillkomma endast bankerna, som öfvertagit yrket att "hyra ut förtroende", och detta förtroende icke får tillgodonjutas, utan mot "säkerhet", men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, huruledes författaren i hela denna del af sin afhandling talar i pluralis, om bankerna, ända till slutet, der det heter: "Men för att åtnjuta ett sådant förtroende, måste banken hålla i förråd en massa ädel metall, tillräcklig att möta de kraf, som på hvarje tid sannolikt skulle inträffa, och särskildt för vår Riksbank äro i dess reglemente i detta åseende nedlagda noggranna instruktioner." Här talas eget nog om "*bankerna*", så länge det gäller att blott njuta förtroendet, men endast om "*banken*", då fråga blir om det nödvändiga villkoret för förtroendet, eller att man *måste* hålla i förråd en "massa ädel metall". Jag lemnar derhän hvad som kunnat föranleda författaren att så tvärt kasta om; men slutsatserna af hans eget resonnement blifva, att de banker, som ej hafva guld- eller silfver i massa, ej äro förtjenta af förtroende och att således här i landet endast Riksbanken, som nyss förut framställdes ungefär som en anstalt endast för bankrutter, plundringar och rättslöshet, nu befinnes vara den enda som uppfyller villkoren för att ega förtroende. Straxt derefter heter det: "Om det sunda begreppet från början varit oförvilladt af missledande

lagdefinitioner, om ej Regeringsformen någonsin kallat för mynt hvad som i ingen händelse är *mynt*, men i det aldra bästa fallet ett tillförlitligt *löfte om mynt*, skulle alla dessa bestämmelser om sedelutgifningsrättens maximum och minimum af den metalliska kassan vara temligen öfverflödiga.“ Jag ber att få fråga, när inflöt i Regeringsformen denna missledande definition? Jo! först år 1809, så att nog var det ”sunda begreppet“ oförvilladt af den definitionen, på de tider, då Riksbankens bankrutter skedde, eller förbereddes, men deremot hade det visserligen varit välbetänkt om på dessa föregående tider man iakttagit ett lämpligt maximum af utgifna sedlar och minimum af metallisk kassa, ty då hade man icke behöft utsätta sig för bankrutter. Jag måste upprepa, det jag icke kan erkänna författarens franställning af förhållandena såsom upplysande.

Men jag får icke uppehålla tiden för länge. Jag vill därför öfvergå till hvad författaren också berör eller åläggandet för enskilda bankerna att hafva guld eller silfver liggande i förråd för att dermed inlösa sina sedlar; något som jag visst tror vara i princip fullt riktigt, ehuru jag befarar att med nuvarande smak för sedlar och så länge silfvermynt användes man endast ganska sällan lärer komma att begagna sig af sin rätt att utlösa silfver förrän någon fara står för dörren, då bankerna, som lätteligen blifvit föranledda att hålla ringa metallförråd, snart nog kunna komma i svårigheter. Äfven ur denna synpunkt erkänner jag det önskvärda deri att få guldmynt i stället för silfver, om dervid jemväl en del sedlar indragas. Regleringen af denna bankernas skyldighet står emellertid i sammanhang med den fråga, som redan under diskussionen blifvit berörd eller hvad som bör sättas i stället för det nu omhandlade stadgandet i 72 §. Ingen, och visst icke jag, vill försvara denna paragrafs nuvarande lydelse, men för min del tror jag bristerna bäst afhjelpas genom omskrifning och intagande af åtskilliga nya bestämmelser. Man har sagt att något åläggande för privatbankerna att inlösa sina sedlar med guld eller silfver icke kunde göras så länge detta stadgande kvarstår. Naturligtvis kan man icke genom civillag ålägga enskilda bankerna att betala med silfver eller guld så länge i 72 § stadgas att Riksbankens sedlar skola erkännas såsom mynt. Men deremot finnes intet hinder att i samma lag, hvilken stadgar att Riksbankens sedlar skola vara lagligt betalningsmedel, föreskrifva att enskilda banker skola betala sina sedlar med verkligt mynt. Jag ber att i detta afseende få återropa det förslag till lag angående Riksbanken myntkomitéen afgifvit, hvilket tyckes hafva rönt erkännande och biträdts äfven från regeringens sida. Deraf visar sig att det icke vore någon oförlighet att på samma gång man åt bankens sedlar bevarade deras rätt att vara lagligt betalningsmedel, man ålade enskilda bankerna att inlösa sina sedlar med verkligt mynt, och icke med Riksbankens sedlar. Mig synes, som detta lemnade anvisning om hvilken väg för ändring af hithörande lagstiftning vore den rätta. Om stadgandet i 72 § upphäfdes, kan foljden blifva att man vid tillfälle, då svårigheter för enskilda bankerna möjligen uppstode, tillskapade för dessa sedlar en tvångskurs, som nu så svårt ogillas, då det gäller Riksbankens. Men då man nu icke från något håll vill ur grundlagen stryka det ofta omordade stadgandet om den rätt representationen har öfver Riksbanken, hvad återstår då annat än att söka få en redaktion

af paragrafen, sådan att den innehåller de hithörande bestämmelser, som böra finnas? Man synes från de reservationer, som afgifvits i Konstitutions-Utskottet af flertalet af dess ledamöter från denna Kammare, kunna sluta dertill, att en sådan redaktionsförändring icke skulle möta något hinder från Andra Kammaren, förutsatt att deri icke inlägges något som bereder fördel åt något håll som icke bör beredas sådan, utan att man söker, så godt ske kan, ställa saken i sitt rätta skick. Äfven jag anhåller att få göra förslag till en redaktion af paragrafen, i hvilken jag sökt innefatta de bestämmelser jag trott böra och kunna insättas i densamma. Detta förslag lyder så: "Riksdagen allena eger rätt att genom Sveriges Riksbank utgifva sedlar, hvilka skola gälla såsom lagligt betalningsmedel i all Kronans uppbörd och, så länge de efter sin lydelse af Riksbanken vid anfordran med rikets verkliga mynt inlösas, äfven enskilda emellan; dock att enskild bankinrättning, hvilken erhåller sedelutgifningsrätt, icke är berättigad att sina sedlar med Riksbankens inlösa."

Jag håller icke det minsta på sjelfva redaktionen, hvilken jag gerna lemnar till pris, utan har endast afsett att visa att de stadganden, hvilka torde böra finnas så länge nuvarande banksystem fortfar, också kunna i grundlagen inrymmas. I ordalydelsen ligger bestämdt uttaladt, att Riksbankens sedlar under alla förhållanden skola af Kronan i dess uppbörd mottagas. Jag håller särskildt på denna bestämmelse, ty Riksbankens sedlar äro ingenting annat än statens skuldsedlar, lika så väl som Riksgälds-kontorets obligationer äro det. Enda skilnaden är att sedlarne förfalla vid anfordran och att de följaktligen kunna lagenligt qvittas mot statens fordringar. Således är det, enligt mitt förmenande, rätt och tillbörligt att de, utan afseende på om de falla i värde, alltid skola gälla emot statsverket; och jag fäster för min del vigt vid detta stadgande icke blott derutinnan, att det är rättvist och riktigt från laglig synpunkt, utan äfven deri, att ett sådant stadgande utgör så att säga en garanti för att de bestämmande myndigheterna skola taga sig till vara för sådana stadganden i afseende på Riksbankens begagnande af sin sedelutgifningsrätt, som kunna sätta bankens soliditet på äfventyr. Vidare har jag sökt göra tydligt att sedlarnes betalningsrätt är beroende derpå, att de efter sin lydelse vid anfordran inlösas och då dervid begagnas orden: "med rikets verkliga mynt", så ligger deri intet hinder i vägen för införande af ett guldmyntssystem, när sådant eljest befinnes lämpligt. Derförutan har jag intagit det vilkor, att de enskilda bankinrättningar, som erhålla sedelutgifningsrätt, icke skulle vara berättigade att sina sedlar med Riksbankens inlösa.

Då jag härvid begagnat den ordalydelsen: "att enskild bankinrättning, som *erhåller* sedelutgifningsrätt", har sådant skett i syfte att deri skulle ligga uttryckt, att meningen icke vore att ingripa på de lagliga rättigheter, som redan kunna vara gifna, och att således stadgandet icke skulle vara tillämpligt mot de enskilda banker, som i redan gifna oktrojer *erhållit* sedelutgifningsrätt för den tid oktrojerna omfatta. Min mening är icke att begära återremiss af utlåtandet eller att göra vidare affär af redaktionsförslaget. Jag har dermed endast velat visa, att det går an att låta denna paragraf lefva och i den införa sådana bestämmelser, som, i den mån detta genom grundlagen kan ske, trygga regelbundenheten och

säkerheten i vårt penningväsende. Om nu, som jag af reservationerna tror mig kunna hoppas, ett bättre redaktionsförslag, som uttryckte ungefär detsamma som jag afsett att uttala, skulle kunna ha'va framgång hos denna Kammare, hvad gäller då striden? Jo, helt enkelt den form, huruvida dessa stadganden skola fortfarande få plats i grundlagen, för hvilken de icke äro främmande, helst de stå i nära sammanhang med viktiga bestämmelser om representationens rättigheter gent emot regeringen, eller om de skola flyttas till civillagen. Det blir ju i alla händelser en blott form man tvistar om, såvidt med det nu väckta förslaget icke afses något mera än som uppgifves. Är det väl då, om man anser förbättrade stadganden i dessa ämnen af sådan vikt, som ofta framhållas, rätt att heldre låta förbättringarne uteblifva än att låta dem inflyta i grundlagen? Mig vill det synas, som detta vore ett väl långt drivvet rättshafveri. Jag vill med afseende härpå påpeka ännu ett förhållande. Man brukar i allmänhet icke anse täta ombyten i lagstiftningen, rörande penningväsendet, vara för det allmänna fördelaktiga. Äfven ur denna synpunkt är det ingen olycka att stadgandena stå kvar i grundlagen, ty derigenom betryggas man mot de hastiga förändringar, som civillagen kan blifva underkastad, och hvilka skulle lätta genomdrifvandet af planer, för hvilka den större svårigheten att ändra grundlagen skulle hafva utgjort hinder.

I öfverensstämmelse med hvad jag nu anfört, får jag för min del förklara, att, om man ville framställa ett förslag till förändring af grundlagen, hvilket icke, lika med det nu väckta, underlättade tillfället att bereda tvångskurs åt en större mängd sedlar än Riksbankens, då skulle jag gerna bifalla detsamma, förutsatt att förändringen ledde till något bättre, riktigare och fullständigare än den närvarande lydelsen; men så länge frågan står på den punkt den nu befinner sig och då det gäller att genom bortopande af ett grundlagsstadgande suarare sätta vår ekonomiska trygghet i ytterligare fara, än förebygga någon af de vådor som finnas, så länge anser jag mig böra yrka att den nu ifrågavarande paragrafen heldre må oförändrad i grundlagen kvarstå. Jag yrkar derföre afslag å Utskottets hemställan.

Med Herr Dufva förenade sig Herr Jan Andersson.

Herr Statsrådet Bergström: Då fråga uppstår att ändra en lag, är det framför allt nödigt att söka utröna, hvad lagen i dess oförändrade skick innehåller och bestämmer. Inlägger man dervid annan mening i lagen, än den verkliga har, varder frågan onödigtvis invecklad. Det förefaller mig, som om den talare, hvilken först hade ordet, gjort sig skyldig till något dylikt både vid författande af sin motion i ämnet och nu i afton vid försvaret för densamma. Denna motion må, så vidt den innefattar förslag till ändring af ifrågavarande grundlagsparagraf i syftning att monopolisera rättigheten att utgifva banksedlar eller kreditsedlar vara från motionärens ståndpunkt fullt berättigad; men hans försök att utlägga och tolka grundlagsstadgandet derhän, som skulle detsamma redan innehålla hvad motionären åsyftar, är deremot fullkomligt oberättigadt; och för min del måste jag motsätta mig detsamma. Då motionären vill tyda stadgandet, att "Riksdagen allena eger rätt att genom Banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas" så, som skulle derigenom hvarje annan bank vara förbjudet att utgifva sedlar; så måste han naturligtvis, såsom

han ock gjorde, alldeles förbise den relativa sats, som närmare angifver beskaffenheten af de sedlar, hvilka Riksdagen allena eger utgifva, eller att de "må för mynt i riket erkännas". Låter man deremot omförmälda relativa sats erhålla den betydelse, som den vid uttolkningen måste ega, och således inskränka den föregående allmänna satsen; kan man rimligtvis icke af lagstadgandet utleta annan mening än den allmänt och vanligen antagna, eller att sådana sedlar, som för mynt i riket må erkännas, icke få utgifvas af annan än Riksdagen genom Riksbanken; hvaremot andra kreditse-dlar få utgifvas af andra banker. Den tolkning, en rätt uppfattning af ordalydelsen af 72 § Regeringsformen anvisar såsom den riktiga, vinner ock bekräftelse af hvad man på historisk väg kan inhemta rörande tillkomsten af omtvistade stadgande. Före stiftandet af 1809 års grundlag hade nemligen Riksgälds-kontoret utgifvit obligationer, hvilka så småningom utställdes å så obetydliga belopp, att de slutligen utgjorde en stor del af landets cirkulationsmedel och i allo fungerade såsom sedlar. Genom en ständigt ökad emission af dessa Riksgälds-kontorets sedlar hade de sjunkit högst betydligt i värde. Det var med detta förhållande för ögonen, som grundlagsstiftarne ville förbehålla Riksdagen uteslutande rättighet att utgifva sedlar, sominge erkännas såsom mynt eller, om man så vill, såsom lagligt betalningsmedel. Enskilda sedelutgifvande banker funnos deremot den tiden icke. Ingen förutsåg heller de först sednare i tiden inträffande förhållanden och omständigheter, hvilka otvunget framkallade dylika kreditanstalter. Vid sådant förhållande lärer man icke med fog kunna påstå, att stiftarne utaf 1809 års grundlag haft för afsigt att förebygga eller förbjuda uppkomsten af enskilda banker med rättighet att utgifva egna kreditse-dlar. Om sådan afsigt förefunnits, skulle dessa lagstiftare också vetat att vid affattningen af ifrågavarande paragraf gifva ett exakt och tydligt uttryck af sin afsigt. De skulle säkerligen icke underlåtit att efter satsen: "Riksdagen allena eger rätt att genom Banken utgifva sedlar" sätta punkt och derefter fullfölja sålunda: "Dessa sedlar må för mynt i riket erkännas".

Om än således ifrågavarande grundlagsparagraf enligt min åsigt är tydlig och klar deruti, att den endast afser att tillägga de af Riksdagen genom Riksbanken utgifna sedlar egenskapen att "för mynt i riket må erkännas" samt fränkänna alla andra kreditse-dlar, af hvad namn och beskaffenhet som helst, nämnda egenskap; så förefinnes dock ovisshet, om hvad lagstiftaren med ordet "må", som förekommer i nyss åberopade sats, verkligen afsett. Det låter nemligen tänka sig, att "må" för lagstiftaren varit liktydigt med "skola" och att han således velat tillägga de af Riksbanken utgifna sedlar egenskapen af obligatoriskt lagligt betalningsmedel. A andra sidan kan ock antagas, att han genom nämnda stadgande endast åsyftat att bereda en möjlighet att genom en framtida förklaring tillägga Riksbankens sedlar egenskapen af erkänt mynt. För min del tilltror jag mig icke afgöra hvilkendera tolkning är den rätta; men så mycket är åtminstone fullvisst, att lagstiftarne, då de i grundlagen införde ofta åberopade stadgande, hade sig mycket väl bekant, att Riksbanken var i grundruinerad och icke förmådde fullgöra sin skyldighet att inlösa de af honom utställda sedlar, äfvensom att man just i denna omständighet har att söka anledningen, hvarföre ett så olämpligt stadgande, hvilket icke funnits i

äldre grundlagar, fick inflyta i den nya regeringsformen. Hurudan Bankens ställning i sjelfva verket var visade sig deraf, att den måst faktiskt inskränka, ja nära på alldeles inställa utvexlingen af silfver mot sedlar, långt innan dess obestånd genom den bekanta å Banken uttagna stämning till Svea Hofrätt rättsligen konstaterades. Eländet fortgick, till dess vid uppgörelsen af Bankens stora konkurs eller den så kallade realisationen år 1830 Bankens kreditorer förklarades berättigade att för fordringar på grund af sedlar erhålla liqvid i klingande mynt, till belopp endast motsvarande tre åttendedelar af sedlarnes ursprungliga nominela värde, och således gingo förlustiga fem åttendedelar af sina fordringar. Under den tid, som föregick nämnda konkurs-uppgörelse och den derigenom lagligen bestämda och beräknade utdelningen, måste just, till följd af stadgandet i 72 § Regeringsformen, den borgenär, hvilken i försträckning utlemnadt antingen klingande mynt eller ock dermed i värde jemngoda, inlösbara sedlar, såsom god betalning emottaga ett i värde sjunket myntrepresentativ, hvars värdeförminskning slutligen visade sig uppgå till fem åttendedelar af det hela, eller $62\frac{1}{2}$ procent. Och icke nog dermed. Äfven efter konkurs-uppgörelsen måste en fordringsägare i betalning för försträckning, lemnadt i fullgod valuta, af sin gäldenär emottaga myntrepresentativet, hvars värdefall efter realisationen var lagligen konstateradt och till visst belopp bestämdt. Omförmälda förhållanden torde enligt min åsigt tillräckligt berättiga påståendet, att den i 72 § Regeringsformen stadgade tvångskurs å Riksbankens sedlar innebär ett hot mot och verkligen ledt till ingrepp i eganderätten.

Hvad nu särskildt angår Kongl. Maj:ts proposition om ändring i 72 § Regeringsformen, så är den yttre anledningen till framläggande af denna proposition att söka i den väckta frågan om behovet af en genomgripande myntreform, åsyftande att införa guld såsom ensam värdemätare i stället för silfver. Jag tillåter mig i detta afseende erinra, hurusom Riksdagens båda kamrar funnit en förändring i landets nuvarande myntsystem från silfver till guld vara önskvärd; hurusom Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhållit, att Kongl. Maj:t måtte taga denna fråga i öfvervägande och, i fall en sådan förändring af Kongl. Maj:t pröfvades ändamålsenlig, till Riksdagen afgifva förslag till så väl ny myntordning som öfriga af Kongl. Maj:ts och Riksdagens gemensamma beslut beroende stadganden, hvilka kunde befinnas behöfliga; hurusom till följd deraf Kongl. Maj:t ått utsedde komiterade uppdragit att inkomma med betänkande jemte förslag till de nya eller förändrade stadganden, som kunde finnas tjenliga och för öfvergången till ett nytt myntsystem erforderliga; samt slutligen hurusom komiterade ansett, att det skulle medföra väsendtliga fördelar för Sverige att så snart som möjligt öfvergifva sitt nuvarande på silfver grundade myntsystem och öfvergå till ett, hvari guldet antages såsom ensam värdemätare. Då nu regeringen i sistberörda afseende godkände komiterades uppfattning, var det också en nödvändig följd, att regeringen måste vidtaga de förberedande åtgärder, som erfordrades för införande af det föreslagna nya myntsystemet med guld såsom ensam värdebasis. En sådan förberedande åtgärd var undanröjdande af det hinder, som 72 § Regeringsformen enligt dess nuvarande lydelse lade i vägen för tillvägabringande af den åsyftade myntreformen. En föregående talare har visserligen ifråga-

satt, huruvida sådant hinder verkligen förefunnes i nuvarande lydelsen af åberopade paragraf. Dervid tillåter jag mig dock anmärka, att, enär grundlagen stadgar, att Riksbankens såsom obligatoriskt mynrepresentativ erkända sedlar skola med silfver, d. v. s. med silfvermynt inlösas, lärar ock deraf följa, att det representerade eller rikets mynt utgöres af silfvermynt. Om det än icke kan antagas hafva varit grundlagsstiftarens medvetna afsigt att genom berörda stadgande fastställa silfrets egenskap af myntstandard, så har dock till följd af den stränga bokstafstolkning, hvilken vid utläggning af grundlagarne måste användas, verkan af stadgandet blifvit sådan som jag nyss angifvit. Det af sammansatta Banko- och Lag-Utskottet vid 1869 års riksdag gjorda försök att göra en motsatt tolkning gällande rönte inom Riksdagens båda Kamrar ett allmänt ogillande och blef i allo underkänt. De regeringens ledamöter, hvilka yttrade sig i frågan, uttalade sig också i samma syftning, som flertalet af Kammarens ledamöter.

En förändring af 72 § Regeringsformen, i ändamål att undanröjja der befintliga hinder för genomförande af myntreformen i sådan utsträckning som komiterade föreslagit, var alltså nödvändig. Då derföre en förändring derutinnan borde af Regeringen föreslås, var det ock naturligt, att Regeringen tog i öfvervägande, huru den tvetydighet, hvartill paragrafens nuvarande lydelse gifver anledning, lämpligen borde undanröjjas. Jag sade tvetydighet; men kunde kanske med mera skäl säga trefaldighet. Så länge Riksbanken fullgör sin skyldighet att de af honom utgifna sedlar efter deras ordalydelse vid anfordran med silfver inlösa, lider det ej tvifvel, att ju en hvar är pliktig att för mynt erkänna och emottaga dessa sedlar. Men skulle den olyckliga händelse inträffa, att Banken bruste i sin inlösningskyldighet, uppkomme säkerligen många tvister om rätta förståndet af ifrågavarande stadgande. I allmänhet antager man, att äfven i förutsatta händelse gäldenär vore berättigad lemna och borgenär skyldig emottaga såsom god betalning Riksbankens sedlar, fastän de till följd deraf, att de icke vidare inlöstes, måste hafva fallit i värde under deras nominela belopp. Andra återigen hålla före, att i och med detsamma Riksbanken uppgjort att med klingande mynt vid anfordran inlösa sina sedlar, man icke vidare är pliktig att erkänna dem för mynt och således emottaga dem såsom god betalning. En tredje mening låter ock försvara sig; den nemligen, att Riksbankens sedlar, äfven sedan han inställt sin inlösen deraf, väl borde i liqid emottagas, men icke till nominela värdet, utan efter lefvande kurs. Lämpligaste sättet att undanröjja anmärkta tvetydighet i 72 § Regeringsformen är utan tvifvel att derifrån utesluta och till civilagen öfverflytta de stadganden, hvilka handla om den Riksbankens sedlar tillagda tvångskurs och om villkoret för dess fortfarande. Det är just denna utväg regeringen föreslagit och den torde finnas desto lämpligare, som erfarenheten visat, att dessa stadganden just derföre, att de finnas intagna i grundlagen och till följd deraf i likhet med hvarje annat grundlagsbud böra underkastas den strängaste bokstafstolkning, erhållit en helt annan betydelse och verkan, än lagstiftaren åsyftat.

Af talare, som här yttrat sig för bifall till Utskottets betänkande, likasom af Utskottet sjelf har påpekats, hurusom frågan för närvarande endast gäller att vidtaga de första förberedande åtgärderna för utbytande

af vårt nu gällande myntsyttem mot ett annat med guld såsom ensam värdeätare, genom att undanrödjå det hinder derfor, som ligger i grundlagens stadgande om Riksbankens skyldighet att inlösa sina sedlar med silfver. Vid sådant förhållande och då Kammaren ju måste antagas icke vilja motarbeta den reform i myntväsendet, hvilken den år 1869 ansett önskvärd, föreställer jag mig att majoriteten i denna Kammare skulle kunna medgifva, att förslaget till grundlagsförändring finge göras hvilande till vidare grundlagsenlig behandling. Väl har en talare förklarad majoriteten anse att nuvarande lydelsen af 72 § Regeringsformen icke i och för sig är förtjent att hålla på, men att medgifvandet af åtrådd förändring deri är ett bytesmedel, hvarmed man kan tillvinna sig den af majoriteten nödig ansedda förändring i lagstiftningen rörande enskilda bankers sedelutgifningsrätt. Men äfven en sådan uppfattning synes mig icke böra föranleda afslag för det närvarande å Utskottets betänkande; ty bytesmedlet går ju ej derigenom förloradt, utan kan vid slutliga uppgörelsen fortfarande användas. Det nästan förundrar mig, att majoriteten i denna Kammare skulle känna sig så svag, att hon, äfven om hon nu medgäfvé frågans hvilande till grundlagsenlig behandling vid 1873 års riksdag, likväl icke ansåge sig hafva dess slutliga afgörande i sin hand. Man har med styrka betonat, att majoriteten i denna fråga blifvit år efter år starkare. Just denna omständighet synes mig böra ingifva majoriteten tillförsigt om att vid slutliga afgörandet vinna seger. Det mistroende till egen kraft, som jag trott mig spörja hos majoriteten, är något, som jag verkligen icke hade väntat.

Man har här fått höra förebråelser mot regeringen derfor, att den icke vid denna riksdag framlagt förslag till ändringar i myntlagen och lagarne angående Riksbanken och dymedelst satt representationen i tillfälle att bedöma, huru förhållandena efter grundlagsförändringen skulle definitivt gestalta sig. Jag kan för min del icke förstå, huru framläggande af sådana förslag skulle kunnat ske, så länge 72 § Regeringsformen qvarstår i oförändradt skick, eller åtminstone så länge man icke genom att göra frågan om ändring deri hvilande till grundlagsenlig behandling visat benägenhet att möjliggöra framläggande af omförmälda ändringsförslag. Och visst är, att, om dessa förslag än kunnat vid denna riksdag ovilkorligen och under förutsättning af förändring i grundlagen framläggas och antagas, de likväl icke kunnat träda i kraft såsom lagar förr än grundlagen icke blifvit ändrad. Men att antaga en lag, i fråga om hvilken ovisshet måste råda, huruvida den någonsin kommer att träda i kraft vore, enligt min åsigt, högst olämpligt.

För min del kan jag icke se någon våda i att bifalla Utskottets betänkande. Regeringen, som framlagt förslaget till den af Utskottet förordade grundlagsförändringen, är främmande, för alla partitressen och vill ingalunda oberoende af Riksdagen försöka slita striden emellan anhängarne af det fria och det monopoliserade banksystemet. Jag tillåter mig därför hemställa, huruvida icke Kammaren skulle vilja göra Utskottets förslag hvilande till grundlagsenlig behandling af 1873 års riksdag. Har dessförinnan eller åtminstone innan frågan om grundlagsförändringen till slutligt afgörande företages icke framkommit något för majoriteten inom denna Kammare tillfredsställande förslag till ordnande af bank-

lagstiftningen; kan ju grundlagsförändringen afslås. Den utvägen kvarstår såväl då, som nu. På grund af hvad jag anført hemställer jag om bifall till Utskottets betänkande.

Herr Fredricson: Denna fråga har nu för fjerde gången efter representationsreformens genomförande blifvit föremål för Riksdagens behandling och man kan således med skäl säga, att den är en gengångare. Jag har redan vid föregående tillfällen motsatt mig borttagandet af denna paragraf ur grundlagen och alltid röstat för dess bibehållande. Detta kommer jag äfven nu att göra och yrkar således för min del afslag å Utskottets betänkande.

Herr Ljunggren: Jag begärde ordet endast för att rätta en missuppfattning af en ärad talare, som i öfrigt välvilligt nog kritiserade mitt förra yttrande. Jag sade nemligen icke, att Riksdagen hade förbindelse att utgifva sedlar, men väl förbindelse att infria dem, som den genom Banken utgifvit.

Herr Johan Jönsson: Såsom vi hört, är 72 § Regeringsformen återigen utsatt för mycket häftiga anlopp. Det gläder mig dock att finna, att den har så många och kraftiga försvarare. Jag önskar att paragrafen måtte kvarstå oförändrad, så länge privatbankernas rätt att utgifva sedlar ej blifvit borttagen. Myntkomitéen säger visserligen, att paragrafen måste ändras, emedan det ej annars går för sig att göra guldet till myntfot i stället för silfret. Jag för min del tror dock, att vi kunna bibehålla den myntfot som vi hafva, till dess åtminstone de större nationerna antagit en annan.

Jag yrkar på dessa skäl rent afslag på Utskottets utlåtande.

Herr *Gunnar Eriksson*, som begärt ordet, förklarade att han förände sig med dem som yrkat afslag å första punkten.

Herr Jöns Pehrsson: En talare på Göteborgs-bänken har påstått, att det icke finnes något enda land, der det i grundlagen är föreskrifvet, att pappersmynt skall utgöra betalningsmedel. Han har dock misstagit sig häri, ty i Danmark skola nationalbankens sedlar emottagas såsom verkligt betalningsmedel.

Hvad sjelfva saken angår, så har jag ingenting att i densamma anföra, och den har för öfrigt under diskussionen blifvit så grundligt utredd, att något vidare knappast återstår att säga. Märkvärdigt är dock att ingen utaf dem bland Kammarens ledamöter, hvilka äro af samma åsigt som Regeringen, till henne framburit sina tacksägelser för detta förslag. Från deras synpunkt sedt, tror jag icke att det finnes skäl att påstå att Regeringen icke är tillmötesgående, hon har i afseende på den nuvarande frågan verkligen varit mera än landets väl kräver tillmötesgående emot dem, hvilka under fyra föregående riksdagar kämpat för samma förslag, som nu utgått från henne. Jag för min del vågar hoppas, att förslaget skall röna samma öde vid denna riksdag, som det haft vid de föregående. Vi hafva beviljat stora anslag för vårt försvar mot yttre fiender; men det är ej nog med att skydda oss mot ett anfall

utifrån, det finnes äfven inre fiender, mot hvilka vi måste försvara oss, och det är just för att sätta oss i stånd att göra detta, som jag yrkar, att, med afslag å Utskottets förslag, paragrafen må i sin nuvarande lydelse i grundlagen kvarstå.

Herr Ola Månsson: Jag har ej någonsin förut, då denna fråga inom Kammaren varit föremål för diskussion, uttalat mina åsikter i densamma, och jag her derföre att nu inför Kammarens ledamöter och till protokollet få förklara, att, fastän 1809 års grundlagsstiftare af en eller annan omständighet icke lyckats att sätta den omtvistade punkten på rätta stället i grundlagens 72 §, så vill jag dock ej taga bort honom nu, utan behålla paragrafen sådan han är. Mycket har om honom blifvit taladt och skrifvet både inom och utom Riksdagen. De, hvilka velat taga bort paragrafen hafva beskyllt anhängarne af den motsatta åsikten för att ingenting begripa och förstå; och dylika yttranden hafva vi äfven i dag fått höra. Jag tror dock för min del, att man gerna kunde uppskjuta med sådana resonementer till framtiden, då det måhända kan blifva mera tydligt hvem som förstått frågan eller icke. Jag yrkar afslag å utlåtandet.

Herr Dufva: Herr Statsrådet och Chefen för Civil-departementet behagade för en stund sedan yttra, att, då vid Riksbankens, såsom han benämnde det, stora cession år 1830, hvarje Riksbankens fordringsegare af sin fordran erhöll endast tre åttendedelar, så låg i detta förhållande ett verkligt angrepp på eganderätten. Att en fordringsegare i en konkurs är af med sin eganderätt derföre att tillgångarne ej räcka till att gälda hans fordran till fullo, detta vågar jag bestrida; han mister den icke förr än genom tvångsackord, och detta sätt att ingripa i eganderätten hade år 1809, då § 72 Regeringsformen antogs, ännu icke fått helgd i lagstiftningen. Att deremot den omständighet, som kan blifva en följd af nämnde lagrum, att man vid liqvid får nöja sig med att mottaga förskrifven valuta, ehuru denna sjunkit i värde, skulle vara ett ingrepp i eganderätten, detta vågar jag fortfarande bestrida. Man kan då också med lika mycket skäl säga, att det är ett ingrepp i eganderätten, om obligationer efter inköpet falla i värde, ty köparen lider ju derigenom en minskning i sin egendom. Jag kan för min del ej finna annat, än att det så väl i det ena fallet som i det andra är ett missbruk af ord att tala om ingrepp i eganderätten genom stadgandet i § 72 Regeringsformen, i stället för, såsom det rätteligen borde heta, tala om banksedelns möjliga föränderlighet i värde.

Vare härmed huru som helst, så var det dock ett annat yttrande af Herr Statsrådet, som jag icke ansett mig böra lemna obesvaradt. Herr Statsrådet behagade nemligen säga, att majoriteten i denna Kammarer gerna kunde bifalla Utskottets förslag, då detta icke hindrade att förkasta ändringsförslaget vid slutliga afgörandet och att majoriteten, genom att nu förkasta förslaget, skulle visa att den kände sig vara så svag, att den icke tilltrorde sig hafva frågans utgång i sin hand lika väl då den slutligen skulle till afgörande förekomma, som nu, och att detta vore ett misstroende till egna krafter, som väckte hans förundran. Jag beklagar, att en sådan uppfattning af representantens skyldigheter kunnat hos nå-

gon af Regeringens ledamöter göra sig gällande. Jag för min del har föreställt mig, att representantens styrka består uti att han gör sin pligt, och denna åter är att efter bästa förmåga söka sätta sig in uti hvarje föreliggande fråga och om densamma bilda sig ett sjelfständigt omdöme samt att derefter i hvarje fall handla. Jag anser derföre, att det skulle vara ganska lättsinnigt att nu bifalla Utskottets förslag, endast på den grund, att det denna gång icke är fråga om ett definitivt afgörande af detsamma. Vi som *nu* sitta som representanter i denna Kammare kunna visserligen icke veta om vi komma att vara de, hvilka skola fatta det definitiva beslutet; men det är vår skyldighet att nu handla efter den öfvertygelse vi nu hysa och ej låta oss bestämmas af andra bevekelsegrunder. Dessutom är att märka, att, om förslaget nu skulle förklaras hvilande, hela frågan om hvad i detta ämne bör göras, troligen ock blir lemnad utan åtgärd för att icke upptagas förr än två år härefter, eller vid 1873 års riksdag. Under tiden kan dock mycket förändras, ja det kan ju till och med hända att regeringen, som nu framlagt *detta* förslag, kan komma att taga i öfvervägande om det icke är rättare, bättre och pligteligare att låta de stadganden man anser behöfliga inflyta i paragrafen och denna qvarstå i grundlagen, än att äfventyra framgången af lagförbättringarne blott derföre att det möter hinder att öfverflytta dem till civillagen. De, hvilka utan öfvertygelse om förslagets antaglighet skulle gjort detsamma hvilande, hade i sådant fall icke sörjt för landets bästa så som deras pligt kräfd.

Jag fortfar att yrka afslag å Utskottets utlåtande.

Herr Statsrådet Bergström: Herr Talman! Åtskilliga delar af mitt förra yttrande hafva oriktigt uppfattats och återgifvits af nästföregående talare. Den omständighet, att Riksbankens fordringsegare vid realisationen år 1830 icke erhöilo större utdelning än att den motsvarade allenast tre åttondelar af deras fordringar har icke föranledt mig att karakterisera stadgandet om tvångskurs för Riksbankens sedlar såsom ett hot mot eganderätten. Jag har så mycket mindre kunnat göra detta, som förlusten för Riksbankens fordringsegare skulle blifvit densamma, äfven om dess sedlar icke egt tvångskurs. Hvad jag deremot yttrade var, att den, som i försträckning lemnat klingande mynt eller dermed inlösbara sedlar till motsvarande belopp, men till följd af lagens stadgande nödgas att, oansedt berörda sedlar upphört att vidare inlösas och derföre lidit minskning i värde, ändock såsom god betalning emottaga sådana sedlar till deras namnvärde, han lider en kränkning i sin eganderätt. Ett myntrepresentativ, som inlöses med endast tre åttondelar af det mynt, hvarå det lyder, är för visso icke jemngodt med ett myntrepresentativ, hvilket när som helst kan utbytas mot klingande mynt till hela det belopp, hvarpå representativet lyder. Mig förefaller det således, som om mitt yttrande kunde få stå oförkränkt och gälla såsom riktigt vid sidan af den ärade talarens åsigt, att den skada och förlust, som en borgenär lider derigenom, att gäldenären, d. v. s. i förevarande fråga Riksbanken, råkar i gäldbundet tillstånd eller hvad man vanligen kallar konkurs, icke kan rubriceras såsom en kränkning af eganderätten. Äfven denna sednare åsigt är fullt riktig; och för min del tilltror jag den ärade talaren lika väl som mig sjelf förmågan att särskilja emellan hvad som endast är

förlust och minskning i förmögenhet till följd deraf, att gäldenären till fordringens fulla gäldande saknar tillgångar, och hvad som är ett ingrepp i eganderätt och således utgör en verklig rättskränkning.

Mitt yttrande angående majoritetens ställning till den föreslagna grundlagsförändringen har äfven väckt anstöt hos den ärade talaren, såsom det förefaller mig, utan skäl. Den Kongl. Propositionen i ämnet har blifvit affattad så som skett icke derföre, att Regeringen endast ur formel synpunkt önskade från grundlagen utesluta stadganden, hvilka strängt taget icke kunna anses vara af konstitutionel natur, utan derföre, att dylika stadganden, inpassade i grundlagen, ofta till följd af den stränga bokstafstolkning, de äro underkastade, få en utsträckt verkan utöfver hvad lagstiftaren åsyftat. Det var denna sednare omständighet jag framhöll, då jag lade majoriteten på hjertat att icke motsätta sig förslaget att göra frågan om ändring i 72 § Regeringsformen hvilande till grundlagsenlig behandling och dymedelst motverka möjligheten att få myntreformen genomförd på det sätt, som jag ansåg för det lämpligaste. Till en dylik uppmaning till majoriteten ansåg jag mig desto mera befogad, som en af dess talare, på sätt jag förra gången, då jag hade ordet, anmärkte, helt uppriktigt uttalade åsigten, att majoriteten borde tills vidare hålla på nuvarande lydelsen af 72 § Regeringsformen, för att i sinom tid mot medgifvande af förändring deri tillbyta sig åtrådade förändringar i privatbank-lagstiftningen; men detta köpslagande, enligt hvad jag sökte visa, kunde ske äfven framdeles, då frågan om grundlagsförändringen till slutligt afgörande förekomme. Jag förstår sannerligen icke, huru den ärade talaren i denna del af mitt yttrande kunnat finna en uppmaning till Kammarens ledamöter att icke bedöma frågan om grundlagsförändringen efter deras nuvarande uppfattning af dess lämplighet eller olämplighet. Intet har varit mera främmande för min afsigt än att uppmana representanterne att handla mot sin öfvertygelse. Jag anser intet önskligare, än att hvarje representant sköter sitt viktiga kall efter bästa förmåga och framför allt efter sitt samvete.

Herr Jöns Rundbäck: Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet har behagat yttra, att han ej kunde godkänna min tolkning af 72 § Regeringsformen, derföre att jag uteslutande fäst mig vid endast ena hälften, den första, af den punkt i paragrafen, hvarom tvisten gäller, och hvilken lyder sålunda: "Riksdagen allena eger rätt att genom banken utgifva sedlar." Jag tror dock att Herr Civilministern i detta fall i själfva verket har samma uppfattning som jag, detta isynnerhet derföre, att han i sitt första anförande fullständigt återgifvit den deduktion, som ligger till grund för min åsigt i frågan, fastän naturligtvis på ett vida bättre och mera bevisande sätt, än jag sjelf måktar göra. Han sade nemligen först, att det aldrig kunnat vara grundlagsstiftarnes mening att medgifva de enskilda bankerna att utgifva sedlar, då vid den tiden grundlagen stiftades, inga sådana banker funnos i vårt land och ingen till och med kunde ana, att de någonsin skulle komma att finnas. I det fallet är jag fullkomligt ense med honom, hvad premissen beträffar, men ej i afseende på konklusionen. Han yttrade vidare, att den yttre anledningen till den föreslagna förändringen vore den förestående myntreformen.

Jag tackar honom för denna upplysning; men jag skulle dock våga tro, att det äfven funnits en annan, om jag så får uttrycka mig inre, den nemligen, att det möjligen skulle kunna hända att Banken ej skulle kunna fullgöra sina förbindelser. En sådan olycka kan ju också inträffa. Jag svarar härpå, att, om man aldrig skulle stifta andra lagar än sådana som icke kunna öfverträdas, så skulle all lagstiftning vara omöjlig. Ingen lag kan skrivas så fullkomlig, att den icke kan brytas, om icke genast, så dock efter kortare eller längre tids förlopp. Ett dylikt argument hade jag verkligen icke väntat att få höra, aldra minst utaf en af regeringens ledamöter. Jag gaf häromdagen min röst för anslaget till fortsättandet af befästningarne vid Carlsborg, och jag gjorde detta, derföre att jag trodde att anslaget skulle uppfylla sitt ändamål; hade jag deremot resonnerat så som Herr Statsrådet och Chefen för Civil-departementet nu gjort och således hyst den öfvertygelsen, att fästningen ovilkorligen i en framtid skulle intagas af en fiende, så skulle jag naturligtvis aldrig velat beviljat ett enda öre. Huru vi för öfrigt än må reglera vår banklagstiftning, så kunna dock sådana förhållanden inträffa, att vi för eller sednare blifva tvungne att införa en tvångskurs. Erfarenheten har ju visat, att sådana svårigheter kunna uppstå, att det blir en omöjlighet för banken att uppfylla sina åligganden.

Hvad nu beträffar Herr Statsrådets anmärkning om majoriteten i denna Kammare, att hon skulle känna sig så svag, att hon icke vågade låta Utskottets förslag blifva hvilande på samma gång som hon kände sig så stark, att hon nu ville afslå detsamma, så förefaller det mig verkligen ganska märkvärdigt om hon skulle, derföre att hon nu är stark, bifalla detsamma. Anser majoriteten att förslaget bör förkastas, så förkastar hon det naturligtvis nu genast, utan att vänta på förstärkning till en annan riksdag.

Jag vill nu vända mig till en annan talare i min närhet, som yttrat att han i sin motion såge ett bevis på att jag vore en privatbankshatare. Man må gerna göra mig huru många tillvitelser som helst i detta hänseende, så blir jag derföre icke nedslagen, eftersom jag aldrig varit fullt tillfredsställd med den nuvarande privatbankslagen, men derföre tror jag icke att man med skäl skall kunna kalla mig för privatbankshatare. Jag är ej heller ensam i denna mening: många insigtsfulla personer och bland dem den värde talaren sjelf hafva i det fallet varit af samma öfvertygelse som jag. Redan då lagen stiftades tog jag mig — jag var då representant i det gamla Bondeståndet — friheten att mot detsamma framställa några anmärkningar, hvilka dock då icke vunno gehör. Just dessa anmärkningar hafva dock under sednare tider blifvit ansedda såsom riktiga. Man behöfver således icke vara privatbankshatare, derföre att man framlägger sin åsigt om privatbankslagstiftningen och anmärker de fel i densamma, hvilka man anser böra förbättras.

Samme talare uttryckte äfven med hänvisning till min motion sin fägnad öfver att de ekonomiska begreppen i vårt land syntes vara stadda i framåtskridande. Till svar härå får jag meddela, att, hvad beträffar mitt begrepp i fråga om att sedlar skola som mynt erkännas, så var det redan för flera år tillbaka så pass utveckladt, att jag vågade betvifla riktigheten af denna sats, och ännu 1868 sade jag från denna plats min mening derom,

en mening som jag sedan med nöje funnit Konstitutions-Utskottet allt fortfarande, ehuru i skönare, form återgifvit. Emellertid, antingen mina ekonomiska begrepp nu gått framåt eller icke, så inser jag dock så mycket, att det ej kan vara ändamålsenligt att stifta lagar, afsedda för förhållanden, som i en aflägsen framtid, t. ex. om 50 eller 100 år kunna inträda, utan att lagen bör stiftas med afseenden på de förhållanden som existera då han skall träda i verket.

Åtskilligt annat har här visserligen blifvit yttradt, hvilket kunde förtjena ett svar; men då diskussionen redan pågått ganska länge och timman är långt framskriden, vill jag ej vidare upptaga Kammarens tid utan afstår från ordet.

Herr Törnfeldt: Regeringsformen öfverlemnar åt Konungen allena styrelsen hvad riket angår, men förbehåller åt Riksdagen allenastyrelsen i afseende på penningväsendet i landet. Ty då det heter att Riksdagen allena eger att genom banken utgifva sedlar, så är det verkliga meningen med dessa ord, och var det då Regeringsformen 1809 stiftades, att ingen annan, vare sig Konungen, enskilda personer eller bolag, skulle ega sedelutgifningsrätt, utan endast och allenast Riksdagen. Att detta är förhållandet, är alldeles tydligt och klart. Men så uppdök i Amerika det välsignade privatbanksväsendet, och när man der börjat att ledsna dervid, så började man inrätta privatbanker här i landet. Man trodde att de skulle blifva så nyttiga för jordbruket och näringarne och sprida kapitaler i land och stad. Ja, det hafva de nog också gjort, till viss grad åtminstone, men nog var det ett brott mot 72 paragrafens i Regeringsformen ursprungliga anda och mening att låta äfven dessa banker utgifva egna sedlar. Detta är min fullkomliga öfvertygelse och jag skall därför, ända till dess privatbankerna förlorat sin sedelutgifningsrätt, alltid motsätta mig hvarje ändring i 72 §, och tror för min del att det är bäst att man tills detta skett, får slå sig fram på samma väg som hittills.

Herr Wijk: Jag har begärt ordet egentligen endast för att besvara en anmärkning mot mitt förra yttrande, hvilken blifvit framställd af en bland mina grannar på Göteborgsbanken, Herr Rundbäck. Han har nemligen förebrått mig, att jag skulle hafva kallat honom för privatbankshatare. Jag vidkänner att jag begagnat detta uttryck, men jag har dermed icke velat uttala något klander mot honom, utan tvärtom velat gifva tillkänna, att jag till fullo uppskattat den öppenhet, hvarmed han i fråga om privatbankerna gifvit sin mening tillkänna, genom det förslag till förändring af 72 § Regeringsformen, som han i sin motion framställt. Hufvudsyftemålet med denna motion är, efter hvad han sjelf uppgifvit, det att få i grundlagen intagen en föreskrift, att ingen annan bank än riksbanken skall ega rätt till utgifvande af sedlar, och tydligare lära man svårligen kunna uttrycka sina känslor för de nu sedelutgifvande enskilda bankerna.

Hvad beträffar representantens från Kronobergs län anmärkning, att det finnes ett land utom Sverige, nemligen Danmark, hvars grundlag föreskrifver att riksbankens sedlar skola såsom lagligt betalningsmedel mottagas, så är det visserligen sannt, men jag ber då också, att man må ihåg-

komma hvilken stor skilnad det är emellan danska nationalbanken och vår riksbank i afseende på säkerheten för sedlarnes inlösen. Nationalbanken i Danmark är nemligen icke uteslutande en statsbank, utan har aktieegare bland landets jordegare, till hvilka man kan vända sig, derest banken icke skulle fullgöra sina skyldigheter.

En representant på Stockholmsbanken har i ett längre anförande yttrat sig emot Utskottets förslag. Jag beklagar, att jag i hans yttrande icke kunnat finna den konsekvens jag annars alltid varit van deri finna. Han talade om sina sympatier för guldets antagande såsom standard, men på samma gång, äfven om oberättigade stormaktsidéer, om att regeringen talat om guld som standard, men icke om meningen vore att införa ett internationellt myntsystem, likasom han äfven betonade, att regeringen, för att få en ny myntfot antagen, alldeles icke behöft föreslå upphäfvandet af de tvänne sista momenterna i den ifrågavarande grundlagsparagrafen, utan endast en förklaring af dem, påståenden hvilka, hvad sjelfva saken angår, röja temligen mycket obekantskap med det af myntkomitéen afgifna betänkandet. Huruledes en grundlagsparagraf skall kunna förklaras utan att paragrafen ändras är dessutom för mig obegripligt. Han yttrade vidare att, om det finnes så kallade fördomar i afseende på nyttan af tvångskursen, dessa icke må alldeles förbises. I det fallet är jag af alldeles samma tanke som han, såvida han nemligen härmed velat säga, att, för att begagna ett på detta rum välbekant uttryck, de väl må beaktas, men icke aktas. Vidare ville han lugna Kammaren ifråga om tvångskursen dermed, att Riksdagen lika så väl till obegränsadt belopp kan genom Riksgäldskontoret utfärda obligationer som sedlar genom Riksbanken, men han glömde dervid anmärka, att obligationerna icke löpa med tvångskurs som fallet är med sedlarna. Samme talare har äfven förebrått regeringen att hon genom framställandet af detta förslag uti representationen inkastat ett stridsäpple, men om ett sådant verkligen blifvit utkastadt, så har det skett af dem, hvilka framställt dylika förebräelser, ej af regeringen, som handlat på grund af Riksdagens genom skrivelse uttryckta önsknningar om en myntreform, och som sett sitt förslag understödt af Medkammaren, hvars insigter i detta ämne jag måste anse lika stora som dennas. Talaren har slutligen lemnat en ganska genomgående och skämtsamt kritik af en bland Kammarens ledamöter utdelad skrift i ämnet och bland annat dervid äfven gjort den upptäckten att en person, genom riksbankssedelns med fem åttendedelar minskade värde, icke gjort någon förlust af förmögenhet, utan endast af fordringar. Detta kan visserligen vara sannt i fråga om dem, hvilkas förmögenhet består äfven af annat än fordringar, men för dem, hvilka ej ega andra tillgångar, för dem lärer väl förlusten kännas tillräckligt stor i den nämnda proportionen. Detta yttrande af en Riksbankens fullmäktige i förening med ett annat från en af dess principaler på Kalmarbänken, af innehåll att denne talare lyckligtvis icke såge någon juridisk förpligtelse att ansvara för banken, är emellertid en anledning, hvarför jag anser det så mycket nödvändigare att så fort som möjligt ur grundlagen borttaga ett tvångskursstadgande, som, om det finge kvarstå, kunde komma att för landet medföra oberäkneliga olyckor.

Herr Hierta: Oaktadt jag är ledamot af Konstitutions-Utskottet, hade jag dock icke tänkt att yttra mig i denna fråga, då jag i betraktande af den geometriska progression i afseende på röstantalet, hvarmed densamma blifvit i denna Kammare, hvarje gång hon här förevarit, afslagen, ej kunde hysa mycket hopp om att det af Utskottet nu framlagda förslaget skulle af Kammaren bifallas. Jag har dock icke kunnat afhålla mig ifrån, att med anledning af ett yttrande af den talare på Göteborgsbänken, som i afton först haft ordet, för några ögonblick anhålla om Kammarens uppmärksamhet. Han har nemligen till stöd för sin åsigt i frågan åberopat grundlagens stadgande i andra momentet af den paragraf, hvari ändring nu blifvit af Utskottet föreslagen: "Riksdagen allena eger rätt att genom banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas", men dervid ej behagat fästa sig vid den sednare delen af satsen eller orden: "som för mynt i riket må erkännas", utan tvärtom helt enkelt förklarat att han egentligen fäste sig endast vid den förra eller: "Riksdagen allena eger rätt att genom banken utgifva sedlar — —" Jag hemställer nu till hvar och en, huruvida man har ens den aldra aflägsnaste rätt att på det viset hugga itu en mening och om icke det förra stadgandet måste hafva ett nödvändigt sammanhang med det sednare. Mig åtminstone synes det vara alldeles klart för hvarje, äfven det enklaste, förnufts slut, att meningen icke tillåter en dylik sönderhuggning.

Samme talare har i ett sednare anförande äfven motiverat sin åsigt dermed, att man, såsom orden, om jag minnes rätt, föllo sig, man icke kan på förhand veta, huruvida icke sådana händelser kunna inträffa, att man blir tvungen att förr eller sednare införa en tvångskurs. Han har härmed, som jag tror, uttalat en spådom om någonting som verkligen *kan* komma att hända, men jag hemställer till honom och till hvar och en af Eder, mine Herrar, huruvida icke i de länder, der tvångskurs blifvit påbjuden, utgifvandet af sedlar löpande med dylik kurs alltid varit förenadt med skyldigheten att, sedan orsaken till tvångskursen upphört, inlösa sedlarne efter deras verkliga lydelse, det vill säga efter deras lydelse i mynt. Derpå har man också sett ett exempel i Nordamerika, der under det sista stora inbördes kriget de af nordstaterna utgifna banksedlarne gällde med tvångskurs. Heder och ära fordra, att det löfte om betalning som ligger uti en banksedel äfven blir uppfyllt, och mig synes det, med någon känsla för hederns och rättvisans fordringar, icke kunna sättas i fråga att, om en förbindelse blifvit utgifven och mottagen under förutsättning att gälla som verkligt mynt, innehafvaren skulle genom ett magtspråk af regeringen eller representationen kunna beröfvas en del af sin förmögenhet, derigenom att Banken ej vore i stånd att inlösa förbindelsen.

En talare här bakom mig har äfven yttrat sig om privatbankerna och påstått att dessa banker blifvit införda hos oss först sedan de blifvit i Nordamerika förkastade. Jag tror dock att han i detta fall är illa underrättad, ty privatbankssystemet florerar ju, som allmänt är bekant, ännu med stor framgång i detta land.

Jag har vid flera föregående riksdagar, så tydligt jag kunnat, försvaret den åsigten, att privatbankssystemet kan bedrivas, utan att privatbankerna nödvändigt måste ega rätt till utgifvande af egna sedlar. Erfarenheten

farenheten har också visat, att det finnes privatbanker, som drifva en vinstgifvande rörelse utan att utgifva sedlar. Skulle det därför under min återstående riksdagsmannatid än en gång blifva fråga om att borttaga sedelutgifningsrätten för dessa banker, så skulle jag för min del rösta för bifall dertill, men anhåller dock att få fästa uppmärksamheten på att de lånesökande, för närvarande åtminstone, hafva lika stor nytta af denna rätt som privatbankerna sjelfva. Dessa blifva nemligen genom utgifvandet af sedlar i tillfälle att mera frikostigt, än de annars skulle kunna göra, betjena sina kunder.

Jag har velat i korthet framställa dessa tankar, hvilka jag ansett påkallade med anledning af hvad några föregående talare i ämnet anfört och hvilket jag för min del måste anse hafva stött rättskänslan starkt för hufvudet.

Herr Törnfeldt: Den nästföregående talaren har påstått, att jag skulle hafva sagt, att privatbankerna skulle blifvit afskaffade i Nordamerika. Något dylikt har jag icke yttrat, utan hvad jag yttrade var, att privatbankerna infördes i landet, då man började ledsna vid dem i Amerika. Det ogräset är sannerligen icke så lätt att utrota, hvarken här eller i Amerika, och det kan väl hända att det får växa der, likasom här, ganska länge, innan det uppryckes. Slutligen vill jag säga, att jag är nära nog lika gammal som den ärade talaren, och det är just från hans politiska verksamhet — jag minnes ganska väl den tiden — som jag hemtar mitt lilla mått af politisk visdom.

Öfverläggningen om de båda föredragna punkterna var härmed slutad. Rörande första punkten hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan och dels afslag derå. Då propositionen på bifall besvarades med nej, framställdes proposition på afslag. Härtill svarades allmänt ja, och hade alltså Kammaren afslagit Utskottets hemställan.

Rörande andra punkten hade endast yrkats bifall, och fattade Kammarerna nu sitt beslut i öfverensstämmelse med detta yrkande.

§ 4.

Föredrogs Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 3, angående väckt motion om ändring i 23 § Riksdags-ordningen.

Herr Gunnarson: Denna min motion, hvarom föreliggande Utlåtande handlar, har inom Utskottet ej lyckats tillvinna sig några sympatier alls, utan tvärtom blifvit ganska strängt bedömd. Utskottet yttrar nemligen i sin motivering: "det föreslagna tillägget till ifrågavarande grundlagsparagraf skulle, enligt Utskottets förmenande, mindre väl öfverensstämma med de grunder, på hvilka paragrafen i öfrigt hvilar. I motsats till den förutsättning, hvarifrån motionären synes utgå, att antalet dagar, under hvilka en riksdagsman vid riksdagen sig uppehåller, utgör en rättvis grund för bestämmandet af hans arvode, har nemligen Riksdags-ordningen i 23 § stadgat såsom regel, att ledamot af Andra Kammar-

ren skall åtnjuta bestämdt arfvode för hel lagtima riksdag, den må räcka längre eller kortare tid. Nu är det visserligen sannt, att hittills under vårt nya statskick icke någon riksdag räckt längre tid än fyra månader, men lika sannt är äfven att under samma tid ingen riksdag varit af kortare varaktighet. Då dessutom i intetdera fallet riksdagsarfvodet för en lagtima riksdag uppgår till annat belopp än 1,200 R:dr, så framt ej Konungen, innan Riksdagen varit fyra månader tillsammans, upplöser densamma, och hvarvid jemväl ett arfvode af 10 R:dr per dag beräknas, så har jag ansett denna sistnämnda siffra vara det medelbelopp, hvartill riksdagsmannaarfvodet per dag skäligen torde böra uppskattas.

Vidare fortfar Utskottet: "visserligen tillägges i samma paragraf den bestämmelse, att ledamot af Kammaren, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag han uteblifver vara förlustig 10 R:dr af arfvodet. Men att, på sätt motionären föreslagit, utsträcka sistberörda stadgande, som tydligen har karakteren af en bötesbestämmelse och förutsätter en försummelse hos den, hvilken det gäller, till sådana fall, då riksdagsman blifvit i vederbörlig ordning för någon kortare tid från deltagande i Riksdagens arbeten befriad, saknar enligt Utskottets förmenande giltig grund." Meningen med min motion har icke varit, att stadga en bötesbestämmelse för den riksdagsman som erhållit permission, utan jag har blott åsyftat att afdrag å arfvodet borde göras för den tid en ledamot af Kammaren är från Riksdagen frånvarande, och jag har härvid utgått från den synpunkten, att det hvarken är billigt eller rättvist, att en representant under den tid, han icke fullgör sitt representantkall, utan är hemma och sköter sina egna angelägenheter, likväl skall få uppbära hela riksdagsmannaarfvodet.

Slutligen anmärker Utskottet: "då det ankommer på Kammaren att i hvarje fall pröfva, huruvida en framställd begäran om ledighet från riksdagsgöromålen grundar sig på tillräckliga skäl, samt att i motsatt fall afslå densamma, så borde en dylik pröfning, der den med allvar förträttas, innefatta säkra garantier emot det af motionären befarade missbruk." Ja, mine Herrar, under den tid jag varit med vid Riksdagen, det vill säga i fjol och i år, har jag åtniustone icke hört, att någon riksdagsman, som begärt permission, blifvit densamma förvägrad, ehuru vid dylika tillfällen Herr Talmannens proposition blifvit med blandade ja och nej besvarad. Ja-ropen hafva dock ständigt varit öfvervägande och någon votering har icke blifvit begärd. Då för öfrigt den som sökt ledighet icke behöft uppgifva några skäl för sin anhållan, anser jag för min del att det icke är mycket bevändt med Kammarens så kallade pröfningsrätt i detta fall.

Att vara mångordig i en fråga, som naturligtvis blott rörer Kammarens ledamöter och dessutom redan förut är tillräckligt känd, torde vara så mycket mer öfverflödigt, som Första Kammaren redan afslagit min motion. Men då Utskottet, som så hårdhänt behandlat motionen, slutligen i den så kallade klämman förklarar, att det anser den ifrågavarande förändringen hvarken nödig eller nyttig — en åsigt hvaruti måhända flertalet af denna Kammares ledamöter instämma — så får jag för min del säga, att jag likväl tror att flertalet af svenska folket, i likhet med mig, hyser den motsatta tanken, att en förändring i 23 § Riksdags-ordningen verkligen är både nödig och nyttig. Den är nödig, emedau den repre-

sentant, som för egna angelägenheter skull aflägsnar sig från riksdagen, äfven bör sjelf bestrida omkostnaderna därför, den är nyttig, emedan genom densamma en betydlig besparing af statsmedel skulle uppkomma, derigenom att arfvode ej finge beräknas för den tid en ledamot af denna Kammare vore från riksdagen frånvarande.

Jag vill emellertid för närvarande endast yrka återremiss af detta utlåtande, för att jag derigenom må blifva i tillfälle att se och utröna Kammarens opinion i frågan. I händelse detta mitt yrkande vinner Kam-marens bifall, hoppas jag att Utskottet, derest det fäster afseende vid den önskan Kammaren genom en återremiss uttalat, nästa gång skall framkomma med ett förslag, som på samma gång uppfyller rättvisans och billighetens fordringar, men derjemte äfven är af beskaffenhet att af Utskottet anses nödigt och nyttigt.

Herr Gumælius: Den fråga, som nu föreligger, återför i mitt minne det första plenum, jag hade äran bevista såsom ledamot af denna Kammare. Den första diskussion, jag här åhörde, rörde sig kring den brännande frågan om antalet suppleantplatser i Riksdagens ständiga Utskott. Med häpnad hörde jag då uppgifvas att, ehuru under de näst föregående riksdagarne suppleanternes antal varit lika stort som de ordinarie ledamöternes, det likväl vid vissa tider af riksdagen yppats svårigheter att få Utskotten fulltaliga, äfven då man inkallat ända till siste suppleanten. Om denna motion vid en sådan tid och under sådana förhållanden, då siste suppleanten fått göra tjänst, företagits till behandling i Konstitutions-Utskottet, så skulle dess betänkande icke hafva till Kam-marne inkommit, utan att beledsagas af åtminstone en reservation, när jag icke kan biträda hvarken det slut, hvartill Utskottet kommit, eller dess motivering. Den förra delen af de motiv, Utskottet anför, har motionären redan bemött. Jag ber därför att något litet få sysselsätta mig med den sednare delen. Utskottet yttrar nemligen: "Då det ankommer på Kammaren att *i hvarje fall pröfva*, huruvida en framställd begäran om ledighet från riksdagsgöromålen grundar sig *på tillräckliga skäl*, samt att i motsatt fall afslå densamma, så borde *en dylik pröfning, der den med allvar förrättas, innefatta säkrare garantier*" emot missbruk, än motionärens förslag. Ja, i fall det är detta yttrande, som skall utgöra det egentliga stödet för Utskottets beslut, så må jag säga, att, om detta betänkande icke kommit från det mycket allvarliga Konstitutions-Utskottet och vore undertecknad af dess aktade ordförande, skulle jag verkligen vara för ett ögonblick hugad att fråga, huruvida icke motiveringen tillkommit på skämt. Vi veta litet hvar, huru det tillgår med dessa permissionsfrågor. De framställas vanligen vid slutet af Kammarens sammanträden, då en del af ledamöterna redan aflägsnat sig och en annan del befinner sig på rörlig fot, och Herr Talmannen har städse välvilligt tolkat det svar af blandade ja och nej, som plägar följa på propositionen, till den sökandes nöje och belåtenhet. För att lemna ett bidrag till bedömandet af dessa permissionsansökningars talrikhet, har jag genombläddrat nästlidna riksdags protokoll. Jag vill ej påstå, att mina siffror äro fullt riktiga, men de äro förr något låga, än för höga, då jag tyckt mig finna, att omkring 110 ansökningar om ledighet från riksdagsgöromålen vid

nämnda riksdag föredragits, af hvilka ingen afslagits; och har jag vidare funnit, att af dessa 110 ansökningar ungefär 100 framställts utan något tecken till skäl för behofvet af den äskade ledigheten, så vidt man af protokollen kan inhenta. Någon pröfning, någon allvarligare pröfning af ansökningarnes befogenhet har icke heller egt rum. Atminstone fem personer hafva sökt ledighet upprepade gånger, en tre gånger och en fyra gånger. Beträffande den tid, under hvilken ledighet begärts, hafva de fleste erhållit permission på fjorton dagar, medan några nöjt sig med fyra, fem eller sex dagar; i medeltal har permissionstiden utgjort minst tio dagar. Således har ett belopp af 100 R:dr i medeltal utbetalts till hvar och en af de ledamöter, som åtnjutit ledighet från riksdagsgöromålen, såsom ersättning för den tid de använt att sköta sina egna angelägenheter i hemmet. Detta belopp tyckes måhända icke vara så betydligt, men det var just en hundrariksdalersfråga, som Kamrarne för några dagar sedan måste afgöra genom gemensam votering efter föregående diskussioner och skiljda voteringar. Dessutom är beloppet icke så obetydligt, då man räknar det tillsammans, ty, med beräkning af 100 R:dr för hvar och en af de ledamöter, som vid nästlidna riksdag åtnjutit ledighet, får man en summa af icke mindre än 11,000 R:dr för samma riksdag, motsvarande 33,000 R:dr för en hel riksdagsperiod, hvilken summa statsverket nödgas utbetala utan att erhålla någon valuta därför. Detta från statsverkets synpunkt; från den enskilde riksdagsmannens synpunkt åter ställer sig saken, enligt mitt förmenande, sålunda, att det bör vara för honom angenämare, att, då han åtnjuter ledighet för egna göromåls skötande, icke föranledas till den ogranlagenheten att uppbära arfvode för ett arbete, som han icke utträttat.

Då motionären redan begärt återremiss instämmer jag i hans yrkande, att frågan måtte till Utskottet återremitteras.

Herr Ehrenborg: I några andra frågor hafva visserligen inom Konstitutions-Utskottet stridiga åsichter vid denna riksdag förspotts, men så har icke varit förhållandet i den nu föreliggande. Då motionen nu här förordats, så anser jag mig deremot böra anföra några skäl för bifall till Utskottets hemställan. Då man vill framtaga den ledamot af Kamraren, som erhållit ledighet från riksdagsgöromålen, så mycket af riksdagsmannarfvodet, som kan anses svara mot den tid han åtnjuter ledigheten, så uttalar man dermed den sats, att representantens uppoffringar för sitt uppdrag minskas i lika mån. Jag måste bestrida riktigheten häraf. Hvad afser detta arfvode? Jo, det afser visserligen för landsortsrepresentanter, att betäcka de förökade lefnadskostnader, som blifva en följd af vistandet på en främmande ort, men detta ändamål är ej det väsendtliga, utan arfvodet afser hufvudsakligen att godtgöra dels det arbete, som representanten har vid utöfvandet af sitt kall, och dels de olägenheter och kostnader, som han måste vidkännas för att fylla sin plats i den verksamhet, som utgör hans yrke. Arbetet för riksdagsmannen bör icke underskattas, ty vi måste erkänna att för en representant, som med allvar vill göra sin pligt, arbetet icke är ringa i förhållande till ansvaret. Han måste nemligen noga studera frågorna och följa förhandlingarne för att hemna bestämma sina beslut endast på grund af mognad öfvertygelse. Hvarken

med afseende å arbetet eller med hänsyn till de uppoffringar, som representanten måste underkasta sig, då han för flera månader lemnar sitt vanliga yrke i hemmet, bör, enligt min tanke, någon afkortning af arfvodet göras till vilkor för erhållande af permission. Det förundrar mig högeligen, att den ärade representanten från Örebro, som sjelf är så flitig i riksdagsarbetet och hemma måst lemna ett yrke af den omfattning, att han sannolikt i anledning af sin härvaro får dertör vidkännas uppoffringar, kan betrakta riksdagsmannaarfvodet blott såsom en de ökade lefnadskostnaderna motsvarande lön. I afseende på arbetet vinnes icke någon särdeles afkortning genom en ledighet från riksdagsförhandlingarne på åtta eller fjorton dagar, ty då den ledamot, som åtnjutit permission, återkommer, finner han sitt bord fullt med handlingar och får således, för att ej förlora sammanhangot i ärendenas gång, taga igen sin skada genom att med ansträngning sätta sig efter återkomsten in i de under hans frånvaro behandlade frågorna. Jag går så långt, att jag vågar påstå, att riksdagsarbetet för den representant, som tager det med tillbörligt allvar, räcker icke blott fyra månader utan upptager nog halfva året, äfven om han någon gång under riksdagen åtnjuter permission. Härmed har jag velat visa att någon tids ledighet från riksdagsgöromålen icke medför någon afsevärd minskning i arbetet. Icke heller minskas representantens uppoffringar för uppehållet af det egentliga yrket, ty, äfven om han blir satt i tillfälle att under någon tid besöka hemmet, lär det ej derigenom blifva för honom obehöfligt att hemma hafva en person, som ombesörjer eller öfvervakar dervarande göromål.

Beträffande det af Utskottet i betänkandet nyttjade uttryck om att den ifrågasatta grundlagsändringen vore "hvarken nödig eller nyttig," hvarpå motionären stödt sig, får jag fästa uppmärksamheten derå, att deruti icke innehålles något för motionären sårande, utan denna term användes af Konstitutions-Utskottet i enlighet med grundlagens anvisning vid alla de tillfällen, då Utskottet anser sig icke kunna förorda en af enskild motionär ifrågasatt grundlagsändring och har således icke samma färg och betydelse, som, då ett Utskott hemställer, t. ex., att en motion måtte "lemnas utan afseende," ett uttryck som också icke af Konstitutions-Utskottet och tillfälliga Utskotten begagnas.

Korrektivet mot det af motionären befarade missbruk af rättigheten till ledighet från riksdagsgöromålen har Utskottet redan angifvit, såsom liggande i Kammararens egen hand. För hvar och en, som vill inskränka denna rättighet, står det fritt att väcka motion om ändring i Kammararens arbetsordning, i händelse man nemligen anser att 14 dagars ledighet för hvarje gång är för mycket. Derjemte är det hvarje ledamots obestriddiga rätt, att, då en ansökning om permission föredrages, begära ordet och aufera de skäl, som kunna finnas för ett afslag af den skedda begäran, eller, derest han anser Talmannen icke hafva riktigt uppfattat de på propositionen afgifna svar, begära votering.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Appellofft: I likhet med föregående talare anser äfven jag att Utskottet saknat tillräckliga skäl för sitt afstyrkande utlåtande. Men jag ber tillika att få betrakta frågan från en annan synpunkt. Jag an-

ser nemligen motionen innefatta ett konsekvent genomförande af den princip, som städse gjort sig gällande inom denna Kammare, jag menar sparsamhetsprincipen. Vi hafva ständigt hört yrkande på sparsamhet, och här i denna Kammare förekommer hvarje år motion om nedsättning af anslagen under Första Hufvudtiteln. Vilja vi verkligen söka åstadkomma besparingar i statens utgifter, anser jag att vi böra börja med oss sjelfva i den riktning motionären föreslagit. Då man vet, att de årliga riksdagskostnaderna uppgå till 400,000 R:dr, torde det väl vara skäl att se till, om ej häruti någon besparing kan ske. Den minskning i statens utgifter, som skulle blifva en följd af bifall till motionen, är visserligen icke stor, men den torde dock komma att uppgå till omkring 10,000 R:dr årligen. Då jag hoppas att flere inom Kammaren dela mina åsikter i detta fall, och främst de 65 ledamöter, som nyligen röstat för nedsättning af anslaget under Första Hufvudtiteln, så får jag yrka afslag å Utskottets Utåtande och bifall till motionen.

Herr Hierta: Jag anmälde mig att erhålla ordet egentligen för att i korthet antyda, hvad en föregående talare redan utförligare framställt, angående de motiv, som legat till grund för Utskottets förslag att afstyrka bifall till den ifrågavarande motionen. Det förnämsta motivet för Utskottets hemställan bestod nemligen deruti, att, enligt Utskottets förmenande, riksdagsmannaarfvodet icke borde anses blott såsom en underhållskostnad vid riksdagen, utan derjemte såsom en ersättning för de uppoffringar som en riksdagsman gör, då han nödgas lemna sina egna affärer och resa hemifrån upp till riksdagen. Men jag ber tillika få nämna, att det äfven var på grund af en viss granlagenhet mot Kammaren, som Utskottet beslöt sig för att afstyrka denna motion.

Då Utskottet nemligen ganska väl hade sig bekant den frikostighet, hvarmed Kammaren nästan alltid beviljar ingifna ansökningar om ledighet från riksdagsgörömlen, så ansåg Utskottet, att Kammaren vore af den mening, att den nu föreliggande motionens syfte icke stode i öfverensstämmelse med Kammarens åsigt. Motionären har nyss beklagat sig deröfver, att Utskottet i den så kallade klämman affärdat motionen med det yttrandet, att Utskottet ansett den ifrågasatta grundlagsförändringen hvarken nödig eller nyttig. Härvid får jag blott anmärka, att detta uttryck väl torde få anses som den vanliga termen för Konstitutions-Utskottet, då detsamma för sin del ej finner skäl att tillstyrka bifall till ett grundlagsändringsförslag. Men jag är öfvertygad derom att, derest Kammaren nu, antingen genom acklamation eller votering, bifaller motionärens yrkande om återremiss, Utskottet icke skall underlåta att nästa gång i sin motivering *klämma till* litet mer genom ett förslag i motionärens syftning och tydligare lägga sin åsigt i dagen. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Gunnarson: Jag har ånyo begärt ordet i denna fråga endast för att bemöta ett par anmärkingar af de föregående talarne i detta ämne. Den ene af dem tyckte att det ej vore skäl att göra afdrag å riksdagsmannaarfvodet för den representant, som till följd af erhållen permission varit från riksdagen frånvarande, emedan denne vid återkomsten

skulle finna sitt bord öfverfyldt med under tiden inkomna handlingar, hvilka då skulle tillskynda honom ett ännu trägnare arbete än eljest. För att bemöta denna anmärkning ber jag endast få erinra om en händelse från fjolårets riksdag. Vi beslöto nemligen då i riksdagens sista stund att upptaga ett nytt statslån å 40,000,000 R:dr. Vid den votering, som föregick detta beslut, voro icke mindre än några och trettio af denna Kammares ledamöter hemresta och kunde följaktligen ej deltaga i denna viktiga votering. Hvad gagnade det väl då dem att voterspropositionen och öfriga handlingar lågo på deras bord, då de ändock, till följd af sin frånvaro, ej voro i tillfälle att göra sin röst gällande.

En annan talare påstod, så vida jag eljest rätt uppfattat honom, att jag skulle hafva yttrat, att Herr Talmannen stundom ej så noga under rättar sig om Kammarens mening, när det är fråga om att bevilja en anhållan om permission. Något sådant har jag icke sagt, men deremot yttrade jag, att vid dylika tillfällen ofta blandade ja och nej höras såsom svar på Herr Talmannens framställda proposition om bifall till den begärda ledigheten från riksdagsbestyren.

Ehuru nyss en af Utskottets ledamöter förklarar, att, derest utlåtandet blefve återförvisadt till Utskottets förnyade behandling, Utskottet ej skulle uraktlåta att göra "klämman" ännu svårare än nu, så får jag åter å min sida bedja honom vara förvissad derom, att detta icke skall förmå mig att falla till föga. Klämman till I, gode Herrar, bäst I viljen, svenska bonden fruktar ej och dör än mindre för edert hot.

Jag står fast vid mitt förra yrkande.

Herr Ljunggren: Jag anser för min del, att vi icke böra drifva besparingssystemet så långt, att de, som erhållit folkets förtroende att vara riksdagsmän, i och för denna befattning skola nödgas underkasta sig alltför stora uppoffringar i ekonomiskt hänseende. Jag är öfvertygad derom, att de fleste ledamöter af denna Kammare, sedan de bestridt utgifterna för sin vistelse här vid riksdagen och i sina hemorter godtgjort de biträden, som i någon mån måst fylla deras platser derstädes, knappast skola hafva något qvar af sitt riksdagsarfvode. Ja, jag går så långt, att jag påstår, att flere ledamöter verkligen göra en ekonomisk förlust genom att utöfva representantkallet. Icke kan väl detta arbete beräknas endast efter dagsverken. Man måste äfven taga i beräkning de svårigheter som möta för representanten att årligen göra uppbrott från sitt hem och så ordna om sitt hus, att hans öfriga verksamhet under tiden kan fortsättas, utan att allt för mycken förlust tillskyndas honom genom hans frånvaro från hemmet. För öfrigt torde det medgifvas, att många af de verksamaste riksdagsmännen äfven hafva mycket att sköta i sina egna hem, på samma gång de draga den måhända tyngsta bördan af riksdagsmannarbetet. Man får nemligen icke tänka, att den, som bevistat de flesta riksdagarne, endast därför utträttat mest; mången gång händer det tvärtom att den ene riksdagsmannen kan på några veckor hinna uträta mera nytta än andra under årtal.

Jag ber, att Kammaren icke måtte till Utskottet återremittera detta utlåtande.

Herr A. P. Andersson: Vid riksdagens början hade äfven jag ämnat väcka motion i detta ämne, men jag afstod derifrån, då jag fann mig vara förekommen af den motionär, hvars förslag nu föreligger till behandling. Jag hade visserligen önskat, att sjelfva yrkandet i motionen varit, i afseende å formen, något olika mot hvad nu är händelsen, men härvid vill jag dock ej uppehålla mig. För att emellertid ådagalägga, att motionären haft ganska goda skäl att framlägga sitt förslag, får jag nämna, att jag uppgjort en beräkning öfver antalet dagar, under hvilka vid nästlidne riksdag ledighet från riksdagsgöromålen blifvit denna Kammares ledamöter beviljad.

Af denna beräkning framgår, att från riksdagens början till den 1 Maj 800—900 permissionsdagar blifvit beviljade, samt från den 1 Maj till riksdagens slut ytterligare öfver 200 dagar. En af denna Kammares ledamöter har under förra riksdagen varit permitterad $2\frac{1}{2}$ månader och åtskilliga andra öfver en månads tid, de öfrigas permissionstid har varit mindre utsträckt. Om vi, såsom afsigten verkligen synes vara, hädanefter ämna hålla något strängare kontroll öfver statens tjenstemän och tillse att de göra fullt arbete för den lön de uppbära, må vi då först söka, att som man säger, sopa rent för egen dörr, och ej genom vårt eget handlingssätt gifva tjenstemännen dåliga föredömen. Utskottet har kommit till den slutsats i afseende å motionen, att någon förändring hvarken är nödig eller nyttig; men jag må väl med skäl fråga, om det kan vara med full rättvisa öfverensstämmande, att den, som under halfva riksdagstiden är frånvarande för att sköta egna eller andras affärer, skall erhålla lika stort arvode som den, hvilken under hela riksdagens lopp är på sin plats och uppfyller sin pligt. För min del skulle jag åtminstone önska, att ett sådant grundlagsstadgande komme till stånd, att hvarje riksdagsman, som erhållit permission på längre eller kortare tid, ej skulle ega rättighet att för denna tid uppbära mer än halft dagtraktamente, samt att den riksdagsman, som under de sista fjorton dagarne af riksdagen ej fullgjorde sin skyldighet, för denna tid ginge förlustig hela sitt arvode. Genom ett dylikt stadgande blefve det måhända möjligt att hålla vederbörande kvar på sina platser, under det att nu, såsom vi veta, mången riksdagsman, när det lider mot riksdagens slut, begär permission och reser hem från riksdagsgöromålen, hvilka som oftast just under dessa sista dagar äro långt viktigare än vid riksdagens början.

Jag instämmer i motionärens yrkande om återremiss; men ber att, innan jag slutar, få tillägga, att jag har mig bekant att det finnes en ledamot af denna Kammare, hvilken hittills under nu pågående riksdag ej bevistat ett enda af våra sammanträden, samt att åter en annan ledamot blott tre à fyra gånger infunnit sig härstädes. Jag anser för öfrigt, fastän nu derom icke är fråga, att det vore fullt tillräckligt, om Riksdagen endast hvart annat år komme tillsammans. Om vi fråga oss hvad vi hafva uträttat så komma vi till den slutsatsen, att genom Riksdagens årliga sammanvaro går lätt att bevilja anslag med derpå följande lån. Hvad beträffar nyttiga lagreformer, äro de nästan osynliga, och man kunde bespara mycket, som nu går åt till riksdagsomkostnader.

Öfverläggningen förklarades slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels afslag å samma hemställan och bifall till motionen, dels ock slutligen ärendets återförvisning. Propositioner framställdes på dessa yrkanden, och ja förklarades vara öfvervägande för bifall till Utskottets hemställan. För den votering, som då begärdes, antogs yrkandet på återförvisning till kontraposition, och röstades alltså enligt följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Konstitutions-Utskottet hemställt i dess Ut-låtande N:o 3,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är ifrågavarande utlåtande till Utskottet återförvisadt.

Omröstningen utföll med 80 ja mot 52 nej. Utskottets hemställan hade följaktligen blifvit af Kammaren bifallen.

§ 5.

Herr *P. Benjaminsson* erhöll på begäran ledighet från riksdagsgörö-målen från den 18 innevarande månad under 14 dagar.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag rörande de under §§ 2—4 här ofvan om-förmälda beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 11 e. m.

In fidem

H. Husberg.